

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Andra Kammaren. N:o 32.

Fredagen den 20 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades det vid kammarens sammanträde den 12 i denna månad förda protokoll.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

statsutskottets utlåtande och memorial n:is 9 och 50;

bankoutskottets memorial n:o 7; samt

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 20.

I sammanhang härmed begärdes ordet af

Herr Jonsson i Hof, som yttrade: Herr talman! Jag tager mig friheten föreslå, att på morgondagens föredragningslista måtte bland de två gånger bordlagda ärendena främst uppföras statsutskottets utlåtande n:o 9, rörande åttonde hufvudtiteln.

Med bifall till den sålunda gjorda hemställan, beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande n:o 9 skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras främst bland de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

§ 3.

Herr *R. Björck* aflemnade en motion, n:o 170, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition om anslag till nya kasernetablissemment m. m.

Denna motion begärdes på bordet och bordlades.

Lördagen den 21 April, f. m.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtande n:o 50, i anledning af väckt motion om ändring af gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.

Kammaren beslöt, att detta ärende skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,43 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.

Lördagen den 21 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 dennes.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. friherre *F. von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till utgiftsstater för telegrafverket för år 1895.

Denna kongl. proposition begärdes på bordet och bordlades.

§ 3.

Efter föredragning af herr *R. Björcks* i gårdagens sammanträde bordlagda motion, n:o 170, beslöt kammaren öfverlemna densamma till behandling af statsutskottet.

§ 4.

Föredrogs och bordlades för andra gången lagutskottets utlåtande n:o 50.

§ 5.

Till behandling förelåg statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 1.

Bifölls.

Efter föredragning af *punkten 2*, angående höjning af årsanslaget för astronomiska observatoriet i Upsala, begärdes ordet af

Herr Boëthius, som yttrade: Såsom herrarne finna, har utskottet här tillstyrkt ett anslag af 700 kronor i stället för det begärda beloppet, 1000 kronor, därför, att den förra prefekten för den ifrågasvarande institutionen hade föreslagit allenast 700 kronor. Emellertid synes mig verkliga skäl föreligga till beviljandet af det högre anslaget. Undervisningen i astronomi har under senare tider erhållit ett mycket stort uppsving, hvarjemte institutionen fått en ny refraktor. Detta har gjort, att behovet på ökad anslag verkligen nu är större, än professor Schultz kunde förutse. Då det emellertid kan vara skäl att se, hvartill begagnandet af den nya refraktorn leder, och hvilka behof den kan komma att medföra, så skall jag nu icke göra något yrkande. Jag har allenast velat till protokollet få bevarad denna reservation.

Vidare anfördes icke. *Punkten* bifölls.

Punkten 3.

Bifölls.

Punkten 4.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att för upprättande vid universitetet i Lund af en extra ordinarie professur inom den historiska ämnesgruppen måtte beviljas på ordinarie stat ett anslag af 4,000 kronor, deraf 3,000 kronor såsom lön och 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar.

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.

Under *Mom. a)* hemstälde nu utskottet:

»att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen för upprättande vid universitetet i Lund af en extra ordinarie professorsbefattning i geografi och historia på ordinarie stat beviljar ett anslag af 4,000 kronor, deraf 3,000 kronor såsom lön

Ang. anslag till en e. o. professor inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m. och 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för Kongl. Maj:t att vid tillsättande af lärarebefattningarna inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet göra den fördelning af ämnena, som af omständigheterna påkallas, dock att undervisningen och examinationen i geografi, derigenom varder på ett tillfredsställande sätt tillgodosedd.

m. m.
(Forts.)

Efter uppläsande häraf begärdes ordet af:

Herr von Friesen, som inom utskottet varit af skiljaktig mening och nu yttrade: Jag ber att för kammaren få redogöra för anledningen till att jag reserverat mig vid denna punkt i utskottets betänkande.

Till en början vill jag då erinra om, att den kongl. propositionen är föranledd af en framställning från Lunds universitet. Denna framställning går ut på att få en ny professor i den historiska ämnesgruppen. För närvarande finnas vid detta universitet en professor i historia och en e. o. professor i historia och statskunskap. Men till följd af omständigheternas magt har den senare professuren i sjelfva verket blifvit en e. o. professor i statskunskap, ty innehafvaren af befattningen lär icke sysselsätta sig med historia. Nu är meningen med framställningen, hvilken enligt ordalydelsen gäller en ny e. o. professor inom den historiska ämnesgruppen, att det inom denna skulle blifva en ordinarie professor i historia, en extra ordinarie professor i historia och en extra ordinarie professor i statskunskap med geografi.

På hvad sätt man nu så småningom skulle nå detta mål, finnes nu icke alldeles klart framställt. Men emellertid är det alldeles tydligt uttaladt, att detta är målet. Samma synes ock målet vara enligt Kongl. Maj:ts proposition icke allenast därför, att denna upptager helt och hållet framställningen från akademiska konsistoriet i Lund, utan äfven på grund af den motivering, som förekommer i propositionen. Uti denna motivering framhålles den stora betydelsen, ämnet geografi har, dels med hänsyn till dess egen innebörd, dels med hänsyn till att det ingår bland de ämnen, hvilka kunna medtagas i examen såsom kompetensämnen af blifvande lärare vid de allmänna läroverken. Det synes således vara klart, att ifrågavarande myndigheter alla haft det målet för ögonen, att det skulle blifva vid Lunds universitet: en ordinarie professor i historia, en e. o. professor i samma ämne samt en e. o. professor i statskunskap med geografi. Det skulle således icke råda något tvifvel om, att vid detta universitet ovilkorligen behöfvas två professorer i historia. Såsom väsentliga skäl därför anföres, dels att der förut varit två ordinarie lärare i historia, nemligen en professor och en adjunkt, dels att Lunds universitet, hvad beträffar den historiska undervisningen, först sålunda skulle blifva likställt med universitetet i Upsala.

Hvad det första skälet beträffar, vill jag icke länge uppehålla

mig dervid; det händer ju ofta, att professorsplatserna undergå förändringar under årens lopp.

Hvad åter det andra skälet angår, så anser jag, att detta icke är hållbart. Upsala universitet har mer än dubbelt så många lärjungar som universitetet i Lund. Om man nu får antaga, att antalet lärjungar i historia står i samma proportion till hela lärjungeantalet vid de båda universiteten, skulle det således blifva mer än dubbelt så många lärjungar i historia uti Upsala som i Lund. Till följd deraf blir det arbete, som för de akademiska lärarne är mest pröfvande och betungande, nemligen examinationsarbetet, dubbelt så stort för lärarne i historia uti Upsala mot hvad det är i Lund. Om således det behöfves två professorer i Upsala, följer deraf, att det icke behöfves mer än *en* i Lund. Detta om jag håller mig till det mest ansträngande arbete, professorerna hafva, nemligen examinationen. Om man sedermera tänker på sjelfva undervisningen, så är det visserligen sant, att ett fåtal lärjungar behöfver samma undervisning som ett större antal. Men då det alltid finnes docenter i professorernas ämnen, så lärer väl tillgången till undervisningen i Lund i alla fall blifva tillräcklig och lika omfattande, som den är i Upsala. Föreläsningarna kunna visserligen icke blifva så många som i Upsala; men för min del lägger jag icke så stor vikt vid föreläsningarna, ty jag tror icke, att det är väsentligen genom föreläsningarna, som den akademiska läraren bör utöfva sin undervisande verksamhet. — Kommer jag sedan till det tredje momentet i den akademiska lärarens verksamhet, nemligen bedrifvandet af den vetenskapliga forskningen i ämnet vid universitetet, så är det klart, att två kunna göra mera i detta afseende än en, samt att det följaktligen ur denna synpunkt skulle vara önskligt, att det funnes två och kanske flere lärare i historia vid Lunds universitet. Men vid det förhållande, att det finnes professorer i historia i Upsala och dessutom andra personer i landet, som på grund af sin tjenstemannabefattning sysselsätta sig med historisk forskning, är dock den synpunkten af jemböfrelsevis mindre betydelse, och jag anser, att den icke bör vara bestämmande, när det gäller att ordna professurerna inom den historiska ämnesgruppen vid Lunds universitet. Min åsigt är således, att det icke förefinnes något behof af två professurer i historia vid universitetet i Lund; och en följd deraf är, att jag icke kan anse, att det är nödvändigt att så ordna professurerna inom den historiska ämnesgruppen, som filosofiska fakulteten i Lund föreslagit.

Går jag så till utskottets förslag, så finner jag tydligt, att utskottet tagit särskildt intryck af motiveringen till den kongl. propositionen. Ty utskottet har satt geografi i främsta rummet såsom ämne för den ifrågavarande professuren; och dermed kunde man tycka, att allt skulle vara godt och väl. Men med detta ämne är kombineradt ett annat ämne, historia. Dessa två ämnen äro båda af den omfattning, att de väl kräfva hvarterda sin man. Att sammankoppla

Ang. anslag till en c. o.

professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.

(Forts.)

Ang. anslag
till en e. o.
professur inom
den historiska
ämnesgruppen
vid universi-
tetet i Lund
m. m.
(Forts.)

dem i en professur är att göra antingen så, att intetdera ämnet blir tillgodosedt, eller ock så, att det endast blir en tom formalitet, att det ena af de båda ämnena är med upptaget. Så går det i allmänhet, om man låter två vetenskaper ingå i samma professur. Antingen sysselsätter professorn sig med ingendera ordentligt, eller också är det endast en fras, att han är professor i ettdera ämnet. Ett exempel härpå hafva vi just i e. o. professuren i historia och statskunskap vid universitet i Lund. Der stå på papperet de två ämnena historia och statskunskap, men i verkligheten har historien bortfallit, och det är statskunskapen, som står kvar. Så kommer det att blifva här, om man får en professur i geografi och historia. Antagligen kommer, beroende på innehafvarens personliga kvalifikationer, ettdera ämnet att i verkligheten bortfalla, och professorn kommer att egna sig uteslutande åt det andra. Detta vore det lyckligare förhållande, som kunde inträda. Ett sämre förhållande vore, om professorn ej skulle sköta någotdera ämnet ordentligt.

Men vid utskottets förslag är dessutom en väsentlig erinran att göra. Om utskottet också satt geografin i främsta rummet, synes dock af den inskränkning, utskottet sedermera gjort, att det icke är så helt dermed, utan det ligger i utskottets förslag en baktanke att dock, när allt kommer omkring, skjuta geografin åt sidan. Ty det heter sedan, att Kongl. Maj:t må göra de jemkningar, som kunna finnas af behovet påkallade, vid bestämmandet af ämnena för professurerna inom den historiska ämnesgruppen — de jemkningar, som kunna finnas lämpliga att göra, »dock att undervisningen och examinationen i geografi derigenom varder på ett tillfredsställande sätt tillgodosedd». Der kommer geografin likasom i skamvrån på slutet. I början sättes den i spetsen såsom en skylt, men sedan skjutes den undan. Meningen är nog, huru svårtydd än klämman i utskottets förslag är, att filosofiska fakulteten i Lund dock slutligen skall få sin vilja fram, så att det blir 2 professurer i historia och 1 professur i statskunskap och geografi. Jag anser således, att resultatet af ett godkännande af utskottets förslag blir det, att den uppfattning, som gjort sig gällande hos filosofiska fakulteten i Lund, blir, om också på en omväg, genomförd.

Jag vill icke fästa mig så mycket vid de formella oegentligheterna i utskottets förslag. Utskottet föreslår dock, att Kongl. Maj:t skall hafva »rätt att vid tillsättande af *lärarebefattningarna* inom den historiska ämnesgruppen vid universitet göra den fördelningen af ämnena, som af omständigheterna påkallas». Här inlåter sig således utskottet på en fråga, som alls icke föreligger, nemligen på frågan om, hvilka ämnen skola uppsättas äfven för de två *nuvarande* professurerna inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund. Nu kan man med skäl fråga: med hvad rätt sysselsätter sig utskottet här med dessa två professurer, då icke något förslag angående dem föreligger? I Kongl. Maj:ts proposition är endast fråga om en pro-

fessur, men utskottet sysselsätter sig äfven med två andra — med hvad rätt, kan man fråga. Jag vill emellertid icke uppehålla mig vid denna formella sida af saken, ehuru jag anser den synnerligen beaktansvärd.

Ang. anslag till en e. o. professor inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.

Det förefaller mig ock, som om det vore en mindre lycklig väg, man skulle slå in på, om man på detta sätt skulle öfverlemna åt tillfälligheter att bestämma ämnena för lärostolarne vid universiteten. Det egentligaste är väl, att man ser till, hvilka läroämnen behöfva representeras vid universiteten och sedermera tillsätter platser efter detta behof. Enligt utskottets anvisning skulle det vid hvarje inträffande ledighet först blifva ett intrigspel angående ämnet för professuren, så att till ökande af den massa intriger, som redan förut vanligen förekomma vid akademiska befordringar, skulle komma ett nytt föremål för intriger — nemligen bestämmandet af ämnet för lärostolen. Det synes mig icke vara en god och lycklig väg, som utskottet sålunda slagit in på.

(Forts)

Jag ber att få erinra kammaren, att denna fråga var före äfven vid 1889 års riksdag. Då hade akademiska konsistoriet i Lund föreslagit en professur uti *statskunskap och geografi*. Kongl. Maj:t ändrade titeln för professuren och föreslog för Riksdagen en professur i *geografi och statskunskap*. Geografien fick äfven då såsom skylt. Statsutskottet afstyrkte den kongl. propositionen. I Första Kammar- en afslogs utskottets hemställan, men professionen ändrades tillbaka till en professur i *statskunskap och geografi*; och så uti den gemensamma voteringen föll professionen. Således: först statskunskap och geografi, så geografi och statskunskap, så statskunskap och geografi och så alls intet af alltsammans.

Det är ganska upplysande att läsa den motivering, som statsutskottet år 1889 anförde för sitt afstyrkande utlåtande. Detta afstyrkande var utan reservation, i förbigående sagdt. Det lyder på följande sätt:

»Enligt hvad statsrådsprotokollet utvisar, har det akademiska konsistoriet i Lund hemställt om inrättande vid universitetet af en professur, afseende att i främsta rummet tillgodose läroämnet statskunskap och först i andra hand geografien. Kongl. Maj:ts förevarande framställning afser åter bildande af en professur, genom hvilken det geografiska studiet i första hand skulle tillgodoses».

»Då sålunda olika uppfattning är rådande», säger utskottet vidare, »rörande de behof, som skulle genom inrättande af ifrågavarande professur i främsta rummet tillgodoses, och det förefaller utskottet betänkligt att vid inrättande af en sådan professur sätta geografien i främsta rummet och derigenom undanskjuta statskunskapen, som likväl äfven inom filosofiska fakulteten ingår såsom obligatoriskt läroämne, anser sig utskottet i frågans nuvarande skick ej böra förorda bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning».

Nu spørjer jag: föreligger här, såsom utskottet tagit frågan,

Ang. anslag till en e. o. professor inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts).

densamma i någon väsentligt olika form mot hvad den förelåg vid 1889 års riksdag? Nej, med säkerhet icke. Och hade statsutskottet velat vara konsekvent, skulle det således äfven nu helt enkelt hafva tillstyrkt afslag på den kongl. propositionen. Det är nemligen en olöslig uppgift, som man här företagit sig, då man vill föra tillsammans omfattande vetenskapsgrupper i en persons hand. Det är omöjligt för en person att uppfylla de fordringar, som sålunda ställas på honom; och huru man vänder sig, kommer man till otillfredsställande resultat.

Det synes vid en enkel eftertanke vara alldeles klart, huru denna fråga lämpligen bör lösas. Det är tre ämnen: historia, statskunskap och geografi, alla lika sjelfständiga och lika berättigade vetenskaper. Dessa tre ämnen skola tillgodoses genom tre professorer. Då synes det mig vara sjelfklart, att det bör vara *en* professor i historia, *en* i statskunskap och *en* i geografi. Det är, mine herrar, på denna ståndpunkt jag ställt mig inom utskottet; och det är på grund af denna ståndpunkt, hvilken jag fortfarande vidhåller, som jag hemställer, att herr talmannen benäget ville göra proposition på följande förslag: att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen för upprättande vid universitetet i Lund af en extra ordinarie professorsbefattning i geografi på ordinarie stat beviljar ett anslag af 4,000 kronor, deraf 3,000 kronor såsom lön och 1,000 kronor såsom tienstgöringspenningar.

Jag anser mig ega full rätt äfven ur formel synpunkt att göra detta förslag; ty Kongl. Maj:t har föreslagit en professor inom den historiska ämnesgruppen, och Kongl. Maj:t har tydligen räknat geografien såsom tillhörande den historiska ämnesgruppen. Under sådana förhållanden synes det mig vara fullt grundlagsenligt att nu framställa det förslag, som jag gjort. Det är därför, herr talman, och på grund af de af mig förut anförda skäl, som jag ber att få yrka bifall till detta förslag.

Häruti instämde herrar *Hedin* och *Mankell*.

Vidare anförde:

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Den ifrågavarande propositionen har tydligen tvenne syften. Det ena är att tillgodose det behof, som enligt min mening ovilkorligen förefinnes, af ökade arbetskrafter för historieundervisningens upprätthållande vid Lunds universitet. Att sådant behof verkligen förefinnes, det är min åsigt, och deri skiljer jag mig från den siste ärade talaren. Ty herrarne skola betänka, hvad som åligger professorn i ämnet. Han skall föreläsa, han skall sköta examinationen för graden, han skall sköta examinationen för de förberedande examina och han skall sköta seminarieöfningarna. Detta är onekligen något, som öfverstiger en mans krafter,

för så vidt han skall kunna på samma gång upprätthålla det ändamålet med innehavande af en professorsbeställning att vara en målsmän för vetenskapen. — Det andra syftet med denna proposition är att få den geografiska undervisningen tillgodosedd; och detta är ett mål, hvars vikt man icke nog kan betona. Det är ett af de allra största behoven för undervisningsväsendet för närvarande att få en högre vetenskaplig undervisning i geografi vid universiteten för att kunna bilda skickliga lärare i detta ämne, som ty värr ligger nästan i lägervall vid våra skolor.

Ang. anslag till en e. o. professor inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts.)

Huru har nu utskottet löst dessa båda uppgifter? Jo, på ett mycket enkelt sätt: genom att föreslå en professur i både historia och geografi. Men de enkla lösningarna äro beklagligen icke alltid de lyckligaste. Så tror jag också i detta fall. Jag tror som den siste talaren, att det är alldeles omöjligt för *en* person att på ett professorsmessigt sätt upprätthålla dessa så olika vetenskaper. Ty med den utveckling, geografien nu fått, äro de mycket olika. Den geografiska vetenskapen står med den ena foten, så att säga, inom det statsvetenskapliga området och med den andra foten inom det naturvetenskapliga. Den, som skall sköta historien, kan då omöjligen hinna att på ett tillfredsställande sätt äfven blifva geograf. Nu har utskottet visserligen ett tillägg, att Kongl. Maj:t skulle kunna göra en annan fördelning af ämnena. Men jag får säga, att första delen af utskottets förslag och detta tillägg stå till hvarandra, enligt hvad jag kan förstå, i motsatsförhållande, eller också skall det ena hvardag betyda. Utskottet vill, att det skall blifva en professur i historia och geografi, men säger sedan, att Kongl. Maj:t eger fördela ämnena med fäst afseende på att geografien tillgodoses. Skall nu Kongl. Maj:t vara bunden af det första, förstår jag icke, hvad tillägget egentligen innebär. Skall han åter icke vara bunden af det första, då anser jag detta första moment fullkomligt onödigt. Då hade utskottets utlåtande bort innehålla allenast, att man skulle bevilja anslag till en ny professur med rätt för Kongl. Maj:t att fördela ämnena, dock så, att geografien tillgodosåges. På ett sådant förslag skulle jag kunna vara med. Men då jag nu måste anse, att genom det första vilkoret, om det skall hafva någon betydelse, är fastslaget, att en sådan professur skall upprättas som en professur i historia och geografi, så kan jag icke vara med derom, ty en sådan professur kan icke upprätthållas på ett sätt, som öfverensstämmer med universitetets ändamål. Blefve det yrkadt eller vore det möjligt att få ännu en professur för Lund i ren historia, då skulle jag vara med om detta; men dertill fruktar jag, att det icke är någon utsigt på grund af det intresse, som man med rätta hyser för den geografiska undervisningen.

Under sådana förhållanden synes mig det rättigaste verkligen vara att, såsom herr von Friesen föreslagit, nu begagna tillfället och inrätta en professur i geografi. Derigenom hade vi gjort vårt undervisningsväsende en mycket, mycket stor tjänst. Dermed funnes då ändå i vårt land *en* sådan lärareplats, som man länge har önskat, och då finge

Ang. anslag
till en e. o.
professur inom
den historiska
ämnesgruppen
vid universi-
tetet i Lund
m. m.
(Forts.)

man se, huru en sådan lärareplats kommer att verka i praktiken. Men hur går det då med det andra behofvet, nemligen behofvet af ökade lärarekrafter i historia? Ja, jag tror, att detta verkligen skulle kunna tillgodoses också. Ämnet statskunskap innefattar enligt min mening två sidor. Den ena är den statistiska sidan, och den ligger nära den geografiska. Den andra sidan är den statsrättsliga, författningsvetenskap och författningshistoria, och den ligger onekligen nära historien. Om det nu blefve en professur i geografi, så föreställer jag mig, att professorn i detta ämne öfvertog den del af statskunskapen, som jag kallar den statistiska sidan. Då finge professorn i Lund i statskunskap egna sig helt och hållet åt det statsrättsliga området; och då skulle hans föreläsningar äfven kunna vara till nytta för dem, som studerade historia. Således blefve det en hjälp för historieprofessorn med afseende på föreläsningarna. Så komma vi till frågan om examinationen. Ja, det kan icke vara annorlunda, än att den måste vara mycket drygare i Upsala än i Lund på grund af det högre lärjungeantalet, och visst är, att det i Upsala skulle vara alldeles omöjligt för *en* att sköta all denna examination. Det har händt, att jag haft ända till 100 tentander på en månads tid. Det är de förberedande examina, som göra denna ofantligt stora examination. Examinationen i statskunskap kan emellertid icke blifva så stor någonstädes som i historia, därför att en mängd af dem, som taga filosofie kandidatexamen, taga historia, men samma personer icke alltid taga statskunskap i denna examen. Då synes det mig, att, om professorn i statskunskap i Lund sluppe det statistiska området af sin vetenskap, han skulle kunna dela examinationen med professorn i historia, så att professorn i historia skötte examinationen för graden, men professorn i statskunskap öfvertog examinationen i historia för de förberedande examina — särskildt för de förberedande juridiska; ty den sida af historien, som till dem studeras, är just en, som står i mycket nära sammanhang med författningsvetenskapen. Det är framför allt studiet af författningshistoria, som är det förberedande historiska studiet för blifvande jurister.

Ja, som sagdt var, jag skulle kunna vara med om en professur i ren historia, jag skulle kunna vara med om Kongl. Maj:ts förslag eller senare delen af utskottets förslag, att Kongl. Maj:t får fria händer, men så, att den geografiska undervisningen tillgodoses. Men då jag icke tror, att någotdera har utsigt att här gå igenom, anser jag verkligen, att det för vetenskapen, för våra universitet och för skolundervisningen — och detta måste jag såsom riksdagsman se på och ej på personlig förhållanden — skulle vara lyckligast, om vi kunde begagna detta tillfälle att söka få en professur i geografi. Och skall jag därför be att få instämma, herr talman, med herr von Friesen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Herr greve och talman, mine herrar! Efter den fullständiga utred-

ning af frågans läge, som lemnats af den förste talaren, kan jag ju genast gå in på sjelfva hufvudsaken.

Det är, såsom han mot slutet af sitt anförande nämnde, tre ämnen vi hafva att se till godo: historia, statskunskap och geografi. Och därför, menade han, är också lösningen temligen enkel: vi bestämma en professur för historia, en för statskunskap och en för geografi. Men jag måste i det fallet hålla med den efter honom följande talaren, att, så enkelt detta låter, det dock icke är säkert, att det är det lämpligaste. Den förste talaren framställde det påståendet, att det icke behöfdes två professorer uti historia i Lund. Derom äro dock meningarna mycket delade, och det finnes många, som med all kraft framhålla det omöjliga för en enda professor i historia vid Lunds universitet att fullgöra alla de med undervisnings- och examensskyldigheten i detta omfattande ämne förenade åligganden. Detta urgeras mycket hårdt från den ena sidan. Från den andra sidan framhålles geografians stora betydelse, såsom ock den förste talaren gjorde. Jag vill icke på något vis opponera mig mot hans uppfattning dervidlag, men jag tror, att han förfäktar en sak, hvars lösning ännu icke föreligger. När han talade om geografien, talade han om densamma såsom varande en rent sjelfständig vetenskap och egande en omfattning, som vi ännu icke kunna fullt klart bestämma. Ty så mycket kan jag säga herrarne, att man vet ännu icke i denna stund, när man talar om geografien i denna bemärkelse, om den hör till den historiska ämnesgruppen, eller om den hör till den naturvetenskapliga ämnesgruppen. När den hos oss hunnit vinna den utveckling, som den fått i åtskilliga länder, och om den fortgår i den riktning, som den nu tenderar till, så behöfves otvifvelaktigt en särskild professur i geografi vid våra universitet, och ämnet kommer då med all sannolikhet att förläggas till den matematiskt naturvetenskapliga sektionen. Men om detta har hvarken konsistorium i Lund eller Kongl. Maj:t egentligen talat. De hafva fattat geografien i den betydelse, som den af gammalt har haft, såsom en hjälpvetenskap till historien och statskunskapen; och när jag för min del har gjort det, har jag särskildt tänkt på den betydelse, geografien har för blifvande elementarlärare. Ty jag kan icke förbise, att den viktigaste examen, den i alla afseenden normerande examen för anordningen inom filosofiska fakulteten, det är filosofie kandidat- och licentiatexamen, och denna examen afläggas nästan uteslutande af dem, som ämna blifva lärare vid de allmänna läroverken. Det är ur denna synpunkt både Lunds konsistorium och Kongl. Maj:t företrädesvis sett saken, och då måste jag i likhet med konsistorium i Lund uppställa som önskningsmål: en ordinarie professor i historia, en extra ordinarie professor i statskunskap med geografi och en extra ordinarie professor uti historia, denne sistnämnde för att kunna både med afseende på undervisnings- och examensskyldighetens upprätthållande bispringa den ordinarie professorn i historia. När man ställer sig på den standpunkten, tror jag, att det finnes mycket goda anledningar att bifalla, hvad utskottet här-

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts.)

Ang. anslag till en e. o. professor inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.

(Forts.)

utinnan föreslagit. Utskottet har uti allt hufvudsakligt tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts framställning, och Kongl. Maj:ts framställning är öfverensstämmande med hvad Lunds konsistorium föreslagit.

Det talades om af samma förste talare, att här icke förelåg någon fråga om de två andra professurerna. Men, mine herrar, då det står alldeles tydligt i konsistoriets utlåtande, hvad syftmålet är med inrättande af den nya extra ordinarie professuren, nemligen att man på det viset efter hand skall få ordna saken så, att universitetet erhåller en extra ordinarie professor i historia och en annau i statskunskap och geografi, höra då icke verkligen de andra professurerna till saken? Det är ju klart och tydligt, att man vid denna anordning äfven får lof att tänka på den tredje professuren, nemligen den ordinarie professuren i historia.

Den förste talaren talade också om den möjlighet för intriger, som skulle kunna uppstå genom den lösning af frågan, som utskottet föreslagit. Men, mine herrar, när man vet precis, hvart man vill, såsom här tydligt är sagdt, då finnes ju intet stort spelrum för intriger. Svårare situationer kunna uppstå, der man får att bekämpa sådana, men här är målet alldeles för klart angifvet, och vägen, hvilken man har att följa, anger sig också ganska tydligt sjelf.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag, att kammaren måtte bifalla, hvad utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Höjer: Jag är i det allra väsentligaste förekommen af de båda första talarne och skall därför endast anhålla att få instämma uti den förste talarens herr von Friesens yrkande i förevarande fråga. Skulle jag något tillägga, så vore det endast för att fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att geografin för hvar dag, som går, blir ett inom den vetenskapliga syskonringen allt mer och mer framstående ämne, som fordrar att erkännas vid våra universitet såsom ett till alla delar sjelfständigt. Jag anser också, att det icke alls är för tidigt, att något af de svenska universiteten får en egen professur i geografi, då jag skulle tro, att de större universiteten i vår verldsdel hafva åtminstone en lärostol inrättad särskildt i detta ämne. Ett skäl till som gör, att herr von Friesens yrkande synes mig vara i högsta grad behjertansvärdt, är den ställning, som geografin allt mer intager vid våra läroverk, nemligen icke som ett appendix till historien, obetydligt att hafva med sig, utan som ett ämne af fullt lika rang och vikt som någonsin historien. Men skall en lärare vid våra läroverk nöjaktigt bestrida undervisningen i geografi med de anspråk, som vår tid på denna geografiska undervisning kan ställa, då skall äfven hans egen vetenskapliga underbyggnad vara tillfredsställande, och denna underbyggnad kan icke blifva tillfredsställande på andra villkor, än att geografin vid våra universitet som examensämne intager en annan ställning, än den för närvarande gör, och framför allt får en egen målsman. Jag anser för min del, med tanke på hvad herr statsrådet och

chefen för ecklesiastikdepartementet nyss yttrade, att just för att den geografiska undervisningen vid våra universitet skall blifva riktigt tillgodosedd, skulle 1891 års examensstadga för universiteten förändras så till vida, att det ämne, som der står upptaget som statskunskap med geografi, skulle delas uti 2 ämnen med särskild examen och särskildt betyg i hvardera ämnet.

På grund af hvad jag nu sagt och framför allt på grund af hvad herrar von Friesen och Boëthius förut anfört, skall jag be att få instämna i herr von Friesens yrkande.

Herr Jonsson i Hof: Då jag deltagit i behandlingen af förevarande fråga och bidragit till det beslut, hvartill utskottet kommit, anser jag mig skyldig att i någon mån försvara utskottets hemställan. För det första vill jag då säga gent emot påståendet, att det nu föreliggande fallet skulle vara lika med det vid 1889 års riksdag, som då icke vann Riksdagens godkännande, att detta icke är riktigt. År 1889 gälde det inrättande af en ordinarie professur i statskunskap och geografi. Nu gäller det en extra ordinarie professur inom den historiska ämnesgruppen enligt Kongl. M:ts förslag, och detta Kongl. Maj:ts förslag preciserades af utskottet till geografi och historia. Således är det icke samma framställning, det nu här gäller. Hvad särskildt beträffar frågan, huruvida det skulle vara bättre att tillsätta en professur enbart i geografi eller, såsom utskottet föreslagit, i geografi och historia, så tviflar jag på, att någon af herrarne kan alldeles bestämdt påstå, att genom en professur med geografi ensamt undervisningen skulle kunna bättre tillgodoses. Lika svårt tror jag det skulle vara att förena den politiska och fysiska geografien på en hand, som jag anser det vara möjligt, att politisk geografi kan handhafvas i förening med den historiska undervisningen; den fysiska geografien är deremot naturligtvis beslätad med den naturvetenskapliga ämnesgruppen vid universiteten. Således tror jag, att undervisningen i geografi lika väl kan tillgodoses praktiskt derigenom, att den ena branchen öfvertages af någon, som derjemte har historia till undervisningsämne, under det den andra sidan tillgodoses af någon, som har naturvetenskaplig undervisning i sin hand. Om jag har rätt i den uppfattningen, tror jag, att utskottets framställning, i det skick frågan nu föreligger, lika väl kan försvaras som förslaget att göra denna professur till en professur i enbart geografi.

Men det finnes äfven ett annat skäl att för tillfället stanna vid hvad utskottet föreslagit och icke slå fast, att professuren skall vara ensamt i geografi. Vi få komma i håg, att i Lund finnas för närvarande endast två professurer, deraf den ena sysslar med historia och den andra med statskunskap. Men nog är undervisningen i historia ändå så pass omfattande och mångsidig, att det bör vara ytterst svårt för en man att tillräckligt tillgodose undervisningen i det ämnet. Uti Upsala har man deremot två professurer i historia. Deremot fin-

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts.)

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.

(Forts.)

nes i Upsala ingen professur i ensamt geografi, utan har Riksdagen anslagit 1,000 kronor till arfvode för den, som der uppehåller undervisningen och examinationen i geografi. Skulle man sedan här slå fast, att man inrättade en ny professur ensamt i geografi i Lund, blifve följden naturligtvis den, att man från Upsala snart nog — nästa år tänker jag mig — kommer med en framställning om att äfven der en professur i geografi skulle inrättas. Derom kunde ingenting vara att säga, ty om det mindre universitetet får en lärostol i detta ämne, finnes det ju goda skäl för att äfven det större universitetet blir likställt i detta afseende. Om man nu beviljar en professur enbart i geografi i Lund, kommer detta således enligt min tanke att föra med sig, att man också snart får sätta till en sådan i Upsala. Detta kan undvikas, om man nöjer sig med hvad utskottet föreslagit, och för närmaste tiden tror jag det vore fullt tillräckligt för båda de ämnen, det här gäller.

Det kan ju komma en tid, då geografin vidare utvecklar sig och får en större omfattning, än den nu och förut haft, och då är det möjligt, att en sjelfständig professur behöfver inrättas i ämnet, men för den närmaste tiden tror jag icke, att det är nödigt eller behöfligt.

Det har anmärkts mot utskottets formulering af sjelfva klämman, att i dess slut synes ligga en motsägelse mot hvad utskottet säger i dess början. Utskottet hemställer om en extra ordinarie professor i geografi och historia med det vilkor, som bestämmes längre ned i klämman, der det heter, att Kongl. Maj:t skulle få fria händer vid tillsättningen af dessa befattningar, men dock med det vilkor, »att undervisningen och examinationen i geografi derigenom varder på ett tillfredsställande sätt tillgodosedd.» Jag tror icke, att det ligger någon motsägelse i detta. Man har fastslagit, att undervisning skall meddelas i geografi, men det kan ju tänkas, att det icke alltid lämpar sig så väl att vid tillsättande af platsen få förenad undervisningsduglighet till exempel i historia med sådan i geografi, utan att det senare ämnet lättare kan förenas med någon annan gren i ämnesgruppen. Att då låta Kongl. Maj:t få fria händer att arrangera detta på sätt omständigheterna fordra, tror jag icke vara något fel från utskottets sida.

Jag får säga, att med denna min uppfattning tror jag det vara lika lyckligt, om utskottets förslag här ginge igenom, som om det förslag, hvilket framställdes af den förste talaren, bifölles.

Jag får derfor yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Petersson* i Runtorp instämde häruti.

Herr *Eklundh* från Lund: Herr talman, mine herrar! Det skulle naturligtvis för Lunds universitet vara till vida större fördel, om man der kunde få både en e. o. professur i geografi och en i historia, men då jag icke kan våga hoppas, att Riksdagen nu skall medgifva anslag till en e. o. professur enbart i geografi, då deraf

måste följa, att universitetet inom kort nödgades framställa begäran om anslag till en extra ordinarie professur i historia, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag skall be att få återropa, hvad den siste ärade talaren äfven anförde, då han sade, att det torde för professorn i historia vara omöjligt att på fullt tillfredsställande sätt tillgodose undervisningens kraf i detta vidlyftiga ämne. I det hänseendet ber jag också att få erinra om det kända förhållandet, att den historiska vetenskapen är vid universiteten i Kristiania och Köpenhamn företrädd på hvarterda stället af tre professorer. I Upsala finnas två professorer i historia och i Lund har af ålder funnits två lärare i denna vetenskapsgren. Att nu vältra all denna undervisnings- och examinationskyldighet äfvensom seminarieledningen på en enda lärare, vore detsamma som att fullständigt betaga honom tillfälle att följa med nyare forskningar uti sitt ämne och att sjelf utgifva vetenskapliga arbeten.

På grund häraf och på grund af de utaf herr Olof Jonsson i Hof anförda skäl vågar jag icke yrka bifall till det af herr von Friesen framställda yrkande, utan hemställer om antagande af utskottets förslag.

Slutligen skall jag i anledning af herr von Friesens — på, för mig åtminstone, fullkomligt okända skäl grundade — yttrande, att man kunde befara, det intriger och godtycke möjligen skulle få spelrum, om man bifölle sista delen af utskottets framställning, be att få erinra dels derom, att det är Kongl. Maj:t, och icke de akademiska myndigheterna, som tillsätter lärarebefattningarna vid universiteten, dels ock derom, att utskottet föreslår, det »Kongl. Maj:t skulle ega rätt att vid tillsättande af lärarebefattningarna inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet göra den fördelning af ämnena, som af omständigheterna påkallas».

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Odhner: För min del skulle jag helst yrka bifall till det af Kongl. Maj:t framställda förslaget, hvilket enligt min uppfattning bäst öfverensstämmer med både vederbörandes framställning och med de säregna omständigheter, som äro förknippade med denna fråga.

Hvad beträffar det af utskottet framlagda förslaget att här förena geografi och historia, så anser jag visserligen denna sammanställning af ämnen i sig sjelf icke vara den bästa. Dessa båda ämnen äro vanligen förenade hos samma lärare på skolstadiet, men det är icke lika fördelaktigt att hafva dem förenade vid universitetet, och ju högre upp man kommer på den vetenskapliga skalan, dess svårare är det att på ett tillfredsställande sätt sköta båda dessa ämnen tillsammans. Men, mine herrar, det är ju icke heller utskottets mening, att denna sammanställning skall vara definitiv, utan endast provisorisk. Kongl. Maj:t skulle nemligen enligt utskottets förslag ega rätt att vid tillsättande af lärareplatserna inom denna ämnesgrupp göra den

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts.)

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts.)

fördelning af ämnena, som af omständigheterna påkallas, och utskottet har gjort det förbehållet till fördel för geografin, »dock att undervisningen och examinationen i geografi derigenom varder på ett tillfredsställande sätt tillgodosedd». Kongl. Maj:t kan således, när han får fria händer och ledighet uppstår, ordna förhållandena mellan dessa tre ämnen geografi, historia och statskunskap, på ett tillfredsställande sätt. Jag vill därför för min del under de omständigheter, som föreligga, instämma i utskottets förslag.

Deremot kan jag icke vara med om ett annat förslag, som väckts af reservanten och understöds af herr Boëthius med flere, eller att ifrågavarande professur skulle vara fäst uteslutande vid geografin. Hade man fria händer och tillräckliga medel att disponera, skulle ingen hellre än jag tala för en särskild professur i geografi icke blott i Lund, utan äfven i Upsala, ty båda universiteten måste i detta afseende hafva samma anspråk och samma behof. Men man måste ju begränsa sig. Man måste inskränka sig till det nödvändiga. Man måste då tillse, att geografin tillgodoses utan att historien försummas. Det är det problem, man här har att lösa. Det är min mening, att geografin tills vidare kan och bör finna sig i att vara förenad med ett annat ämne. Det är visserligen sant, att om man fattar geografi i dess vidsträcktaste betydelse såsom omfattande både politisk geografi, etnografi och de naturvetenskapliga grenarne af geografin, då är ämnet för visso fullt tillräckligt och mer än tillräckligt att sysselsätta en man. Men det är att märka, att det torde vara sällsynt att finna en person — hvilket för öfrigt ligger i sakens natur — som kan omfatta både den politiska och den naturvetenskapliga sidan af geografin. Vidare är att märka, att de naturvetenskapliga sidorna af geografin redan nu hafva sina representanter i de respektive lärarne i naturvetenskaperna, i geologien, i fysiken, i zoologien och i botaniken. Dessa hafva, hvar för sig, en sida af geografin att behandla. Jag tror därför, att herr Ljungman har rätt, när han i sin motion yttrar, att, på grund af det stora antal lärare, naturvetenskaperna redan ega, företrädet bör gifvas åt den politiska geografin. Naturvetenskaperna äro för närvarande väl utrustade med afseende å både lärare och dyrbara institutioner. Deremot äro de historiska och politiska vetenskaperna ganska knapphändigt utrustade, såsom en hvar med förhållandena närmare bekant måste erkänna.

Under sådana förhållanden tror jag för min del, att den politiska geografin, etnografin deruti inberäknad, bör hafva företräde härvidlag, så mycket mer som den i första rummet kommer i fråga vid utbildningen af lärare för de allmänna läroverken. — Fattar man uppgiften på detta sätt, låter geografin väl förena sig med annat ämne, allra helst med statskunskap, med hvilken geografin har många beröringspunkter. Dessa ämnen arbeta hvar andra i händerna, och geografin, förenad med detta ämne, behöfver icke vanskötas, utan kommer till

sin fulla rätt, fattad såsom en historisk-politisk vetenskap. I nödfall skulle man provisoriskt kunna förena geografin med historia.

Härmed återkommer jag till historien. Historien har enligt min tanke en obestriddlig rätt att erhålla ökade lärarekrafter. Historien har af ålder haft två ordinarie lärare vid universitetet i Lund. Detta förhållande kan väl icke *bevisa* något, men det visar dock, att man redan i forna tider ansåg det vara behöfligt; huru mycket mer nu, då på alla håll fordringarna stegrats och antalet studenter så betydligt ökats. Nu har emellertid genom ombildningen af adjunkturerna år 1877 historien faktiskt mist en af sina båda lärare. Denne har nemligen öfvertagit statskunskapen och är dermed fullt sysselsatt.

Men historien behöfver, såsom sagdt, två ordinarie lärare. Historien är ett af den humanistiska sektionens stora och centrala ämnen. Den står i detta afseende vid sidan af filosofi, klassiska språk, ny-europeiska språk m. fl., hvilka hvardera hafva två lärare. Också ega de öfriga nordiska universiteterna flere professorer i historia; i Köpenhamn finnas tre, i Kristiania och Helsingfors tre och i Upsala två professorer i detta ämne. Vidare få vi ihågkomma, att, såsom redan är erinradt, historien är ett af de ämnen, som ingå i de flesta examina. I Lund finnas visserligen icke så många lärjungar att examinera som i Upsala, det är sant, men de äro äfven i Lund ganska många, och man får icke döma efter antalet lärjungar, utan efter de olika arter af undervisning och examination, som för dem behöfvas. Det är icke blott föreläsningar, som skola hållas; genom 1891 års examensstadga föreskrifvas nya undervisningsformer, s. k. seminarieundervisning och öfningar samt propedeutisk undervisning, och häri måste professorerna deltaga på ett ledande sätt. Slutligen få vi icke glömma, att professorn i historia har äfven att följa med den historiska vetenskapen och göra sjelfständiga historiska forskningar särskildt med afseende å fäderneslandets historia. Att på ett fullt tillfredsställande sätt fullgöra alla dessa åligganden, blir omöjligt för en person. Man säger, att han kan hafva en docent till sin hjälp. Ja, en sådan *kan* finnas, men han kan också saknas, och om han finnes, kan han dock icke äläggas utan särskildt arfvode att deltaga i den ordinaries undervisning. Det är därför fullt berättigadt, att konsistoriet vid universitetet i Lund sedan år 1886 årligen ingått till Kongl. Maj:t med begäran om förstärkta lärarekrafter inom denna ämnesgrupp, och sedan 1891 års nya examensstadga tillkommit, har konsistoriet särskildt framhållit historiens behof.

På grund af den kännedom och erfarenhet, jag eger om härtill hörande förhållanden, kan jag försäkra kammaren, att om historiens anspråk icke blifva i någon mån tillgodosedda, utan helt och hållet skjutas undan för geografin, kommer kammaren att med det första få motse en ny framställning om förstärkning af lärarekrafterna i historia. Konsistoriet vid universitetet i Lund kan sin pligt likmätigt icke underlåta att ingå med sådan framställning till Kongl. Maj:t,

Ang. anslag till en e. o. professor inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts.)

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts.)

och Kongl. Maj:t kan icke annat än lyssna dertill, och då har kammaren frågan å nyo inför sig. Bifaller åter kammaren den framställning, som nu föreligger, helst i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag eller ock enligt utskottets, då är jag öfvertygad om att saken är reglerad för någon tid, för en längre framtid kan man ju icke svara, ty vetenskapens rastlösa utveckling kan fordra nya krafter. Ämnenas fördelning mellan de tre professurerna behöfver ej föranleda några intriger, konsistoriets plan föreligger ju enkel och klar. Man skulle enligt denna slutligen få, utom den ordinarie professorn i historia, en extra ordinarie professor i geografi och statskunskap samt en extra ordinarie professor i historia, hvilken senare enligt min tanke äfven skulle hafva skyldighet att biträda vid undervisningen i de andra ämnena, då behof deraf uppstår genom sjukdom eller annat förfall.

På grund af hvad jag sålunda anfört, skulle jag helst yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men då statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu ansett sig böra förorda utskottets förslag, instämmer jag i yrkandet om bifall till detsamma.

Herr von Friesen: Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nämnde, att mitt yrkande skulle hafva bakom sig en uppfattning, hvars erkännande ännu icke skulle vara förestående, och af hans derefter följande framställning framgick klart, att han med geografi menade något helt annat, än jag trott att han i sin framställning till statsrådsprotokollet menat dermed. I statsrådsprotokollet heter det nemligen om geografien och statskunskapen, att de nämnda båda vetenskaperna, *särskildt geografien*, på senare tider vunnit en storartad utveckling. Jag frågar då, är det den geografi, som han vill tillgodose genom att hänga den på ett annat ämne, statskunskapen; är det denna geografi, som på senare tider vunnit en storartad utveckling? Såsom han sedermera talade om geografien, är det tydligt, att han dermed menar blott den politiska geografien eller den geografi, som i alla tider varit förenad med professuren i statskunskap, utan att ens namnet geografi omnämnts i titeln på professuren. Det är omöjligt att läsa statskunskap utan att på samma gång läsa något af den politiska geografien. Såsom han tagit saken, är det fullt likgiltigt, om man kallar ämnet för professuren geografi och statskunskap eller blott statskunskap. Det samma gäller om dem bland de följande talarne, som framhållit, att det här är fråga blott om den politiska geografien.

Samma uppfattning ligger också till grund för statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet yttrande, att man icke visste, om geografien hörde till den humanistiska eller den naturvetenskapliga sektionen, enär *ett* slags geografi skulle höra till den förra, *ett* slags till den senare. Förhållandet är, att geografien är en vetenskap, som kan sättas inom hvilkendera som helst af de båda sektionerna. Den är alldeles visst en helhet och en enhet. Det insåg ock Kongl. Maj:t 1889,

då han gjorde sin framställning i ämnet till Riksdagen, ty då försvarades denna framställning bland annat dermed, att det i Tyskland fans, om jag minnes rätt, 27 professorer i geografi; men dessa hafva icke geografin såsom ett påhäng till statskunskapen, utan såsom en själfständig vetenskap.

Herr Odhner har också velat plocka sönder geografin och derigenom stryka ut den såsom en själfständig vetenskap, och han synes icke anse, att det fins någon vetenskaplig enhet, som skall sammanhålla dessa själfständiga moment, om hvilka han talat. Men det är just denna sammanhållande enhet, som man nu kallar för vetenskaplig geografi. För att vara en verklig vetenskapsman på detta område fördras att besitta kunskap i växtgeografi, i djurgeografi, i den politiska geografin och i åtskilliga andra geografiska grenar, men ett blott och bart sammanförande af dessa olika grupper blir icke vetenskapen geografi. Jag tror således, att detta ämne blifvit helt och hållet missförstådt. Vi hafva nu kommit på det klara med hvad Kongl. Maj:t menar och några enskilda talare mena med vetenskapen geografi, men vi få icke tro, att det, som *i allmänhet* benämnes vetenskapen geografi, blir på minsta sätt tillgodosedt vare sig genom Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag. Herrarne må gerna taga utskottets förslag, men tron icke, att någon förbättring i den akademiska undervisningen i geografi blifvit vunnin genom det förslaget!

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nämnde, att när man vet, hvad man vill, så kunna icke några intriger förekomma — man går blott raka vägen. Ja, men hvart man vill, är just det, som man här icke är på det klara med. Jag är säker på, att åtskilliga af mina kamrater i statsutskottet blifvit något häpnad öfver den tolkning, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gifvit åt utskottets förslag, ty deras mening har varit, att geografin i första rummet skulle tillgodoses. Det var inom afdelningen en ganska lång diskussion om, huruvida professuren skulle kallas i geografi och historia eller i historia och geografi, och först efter ett mycket lifligt meningsutbyte enade sig majoriteten om benämningen »i geografi och historia». Men hvartill skall hela denna allvarsamma öfverläggning hafva tjenat, om, såsom meningen nu synes tenligen allmänt vara, utskottets förslag skall tolkas på samma sätt, som jag tolkade det inom utskottet, men som der påstods vara orätt, nemligen att utskottets förslag i själfva verket icke är någonting annat än Kongl. Maj:ts förslag. Jag har den uppfattningen, att det icke är något annat; denna uppfattning ville mina kamrater i utskottet icke godkänna, men nu få de höra, att Kongl. Maj:t på samma sätt som jag kommer att tolka Riksdagens beslut, om det utfaller enligt utskottets förslag. Hvad hafva de då vunnit genom att ändtligen få geografin främst bland de båda ämnena?

En ärad talare i närheten sade, att nu icke skulle föreligga samma förslag som 1889. Ja, det är sant, om man får begagna den tolkning

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.

(Forts.)

Ang. anslag
till en e. o.
professur inom
den historiska
ämnesgruppen
vid universi-
tetet i Lund
m. m.
(Forts.)

af utskottets förslag, som inom utskottet gjordes gällande. Men tager man min tolkning och den, som uttalats af statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och af herr Odhner, då är det på en enda underordnad sak när alldeles samma förslag, ty meningen blir, efter vår tolkning, att få två professorer i historia och en i statskunskap och geografi — den sistnämnde visserligen blott extra ordinarie, under det den 1889 skulle blifva ordinarie. Hvad ämnenas fördelning beträffar, så var denna då densamma som nu, och *då* var det ämnesfördelningen, som låg till grund för statsutskottets afstyrkande utlåtande, i följd hvaraf samma ämnesfördelning äfven nu borde vara tillräckligt motiv för afslag å såväl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag.

Några talare hafva här omnämnt, hvilka utsigter till framtida anslagsyrkanden från universiteten, man skulle hafva, i fall nu den ena eller andra åsigten vunnne kammarens bifall. Herr Odhner har alldeles tydligt uttalat såsom sin mening, att universitetet i Lund kan vara belåtet, om det får två professorer i historia och en i statskunskap och geografi. Det kan vara godt att slå fast detta, ty om utskottets förslag blir kammarens beslut, så kommer det utan tvifvel icke att dröja länge, innan framställning göres från Lund om en lärare i geografi, men då äro vi åtminstone säkra på att hafva herr Odhner såsom motståndare till ett dylikt anslagsyrkande.

Det har också sagts, att om vi skulle inrätta en professur i geografi i Lund, så skulle vi ganska snart få ett yrkande från Upsala om inrättande af en dylik professur der. Ja, det kan väl hända, men då ligger det i Riksdagens magt att bevilja eller afslå denna framställning. Att i alla händelser, oberoende af det beslut, som här nu fattas, ett sådant yrkande kommer ifrån Upsala, det är alldeles klart. Professorn i statskunskap i Upsala har redan 1892 sagt ifrån, att han för sin del hvarken är villig eller skyldig att meddela undervisning i geografi, och i följd deraf beviljade Riksdagen år 1893 1,000 kronor åt en tillfällig lärare i geografi. Men den filosofiska fakulteten i Upsala framhöll uttryckligen, att detta anslag å 1,000 kronor var för litet för ändamålets vinnande, och att det endast berodde på en tillfällig omständighet, att man då kunde nöja sig med detta mindre belopp. Det är således klart, att det icke skall dröja länge, innan vi hafva en framställning från Upsala om ordnande af den geografiska undervisningen vid universitetet. Men deremot tror jag, att, om vi nu bevilja anslag till en professur i geografi i Lund, det sedermera skall blifva svårt att der få ytterligare en professur i historia. Deri ligger nog sjukan, och det är därför som man så ifrigt talar för utskottets och Kongl. Maj:ts förslag; man är rädd för, att om man icke nu får en professur i historia, så får man den aldrig.

Vidare har man åberopat exempel från Kristiania och från Köpenhamn, men man må då ej förgäta, att i Norge det fins blott ett universitet och likaså i Danmark. Det behöfs ju alltid i hvarje land ett visst antal personer, som sysselsätta sig med den historiska vetenskapen,

såväl fäderneslandets historia som den allmänna historien, men att det vid hvarje universitet ovilkorligen skall erfordras lika många, det kan jag icke fatta. Jag antager, att den nuvarande eusamme professorn i Lund har lika mycken tid att egna sig åt vetenskaplig forskning som hvardera af de två professorerna i Upsala, ty jag kan icke tro, att han är mera upptagen af sin examinationsskyldighet och sin undervisning än hvardera af de två andra. En ärad talare från Lund sade visserligen, att det är för mycket att vältra examinationsskyldigheten på en enda lärare i Lund, men om också denna skyldighet i Upsala är fördelad på två lärare, så finnas der äfven dubbelt så många lärjungar, och därför borde den ende läraren i Lund icke känna sig missbelåten i jämförelse med de båda i Upsala.

Samme talare menade också, att intriger icke skulle kunna förekomma vid tillsättande af dessa platser, därför att dylika frågor afgöras af Kongl. Maj:t. Men så vådliga äro verkligen intrigerna i fråga om vetenskapliga befordringar, att de kunna tränga ända in i Konungens rådkammare, och det fins till och med statsråd, hvars taburet vältat på en akademisk befordringsfråga.

Herr Odhner förmenade, att geografin kan och bör finna sig i att vara förenad med ett annat ämne. Ja, nog finner sig geografin i det, men huru den lärare, som skall handhafva dessa båda ämnen, skall finna sig i att sköta båda på ett tillfredsställande sätt, det är en annan fråga. I det hänseendet vill jag omtala, att en mycket framstående vetenskapsman i statskunskap, som sjelf undervisade både i statskunskap och geografi, i ett bref, som blifvit mig meddeladt, framhållit det orimliga i att statskunskapen skulle vara förenad med geografin.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tog fasta på ett uttryck af herr Boëthius, nemligen att, därför att en lösning var enkel, det icke dermed var sagdt, att den var den mest tillfredsställande. Han syntes vilja använda det uttrycket sålunda, att då en lösning är enkel, så följer deraf, att den icke är tillfredsställande. Jag tror dock icke, att, därför att min lösning af frågan är enkel, den i följd deraf icke är tillfredsställande, utan jag tror med mitt enkla förstånd fortfarande, att, då det är tre sjelfständiga, högst betydande ämnen — att geografin är ett betydande ämne, det hörde vi af herr Odhner, som sade, att det var så betydande, att det icke kunde skötas af en enda person — att, säger jag, när det är tre skilda ämnen, historia, statskunskap och geografi, och det för dem skall finnas tre lärareplatser, det icke finnes något bättre sätt att ordna saken än att inrätta en professur i historia, en professur i geografi och en professur i statskunskap.

Jag vidhåller således mitt förut framställda yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Med anledning af den siste ärade talarens anförande skall jag blott be att få göra en liten erinran. Han påstod, att det var en bestämd mot-

Ang. anslag till en c. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.

(Forts.)

Ang. anslag
till en e. o.
professur inom
den historiska
ämnesgruppen
vid universi-
tetet i Lund
m. m.

(Forts.)

sägelse mellan, hvad jag sagt i mitt anförande till statsrådsprotokollet, och hvad jag sagt här i kammaren i dag beträffande betydelsen af ordet geografi. I statsrådsprotokollet hade jag nemligen talat om geografien storartade utveckling, men här helt enkelt gjort den till politisk geografi. Jag skall därför be att få säga, att om — såsom förhållandet verkligen är — den geografiska vetenskapen under sista tiden vunnit en storartad utveckling, har detta naturligtvis utöfvat sitt inflytande på geografien alla särskilda delar, såväl på de till den historiska som på de till den naturvetenskapliga sidan hörande; men jag har tillagt, att jag vid detta tillfälle i afseende på geografien företrädesvis tänkt mig densamma såsom ingående i undervisningen vid de allmänna läroverken och således äfven i de examina, som skola af blifvande elementarlärare afläggas. Jag skall be att få läsa upp de få rader, som stå härom i den kongl. propositionen, och vill sedan fråga herrarne, om det är någon motsägelse mellan hvad jag der sagt och hvad jag här sagt. Det står nemligen: »geografien har på senare tider vunnit en storartad utveckling. Geografien intager ock numera vid elementarundervisningen och kommer allt mera att intaga en annan och bättre ställning än den underordnade, som hittills varit detta ämne anvisad. För sådant ändamål har i kongl. kungörelsen den 10 mars 1892 stadgats, att akademiskt betyg i statskunskap med geografi, men icke betyg i statskunskap ensamt må tagas i beräkning vid fråga om behörighet till lärarebefattning vid allmänt läroverk.»

Jag tror, det är temligen enahanda uppfattning, jag uttalat i mitt anförande till statsrådsprotokollet och här i dag inför kammaren.

Herr Odhner: Jag skall be att få göra en gensaga mot ett och annat af hvad herr von Friesen sagt med anledning af mitt yttrande. Han tyckte förmena, att jag skulle vilja sönderstycka geografien och upplösa det naturliga sammanhanget mellan dess olika delar. Men, mine herrar, jag har ju med styrka framhållit, att när man fattar begreppet geografi i vidsträckt mening, omfattar det såväl den politiska som den etnografiska och naturvetenskapliga geografien. Men jag tillade och betonade starkt, att det vore ytterst svårt att förena dessa olika delar i en hand, och att det vore sällsynt, att en person lyckats omfatta dem alla. Jag skulle kunna anföra exempel derpå från geografien utveckling i Tyskland; endast några få eminenta vetenskapsmän har det der varit förunnadt att beherska samtliga dessa grenar af den geografiska vetenskapen. Detta ligger också i sakens natur. Ty de politiska vetenskaperna å ena sidan och naturvetenskaperna å den andra äro till sin hela metod så olikartade, att det endast är i undantagsfall, som de kunna omfattas af samma intelligens. På grund deraf har jag trott, att, när man skall börja att införa geografien i den akademiska undervisningen, man icke borde ställa sina anspråk så högt; och det desto mindre, som det faktiskt icke finnes någon person i vårt land, som skulle kunna åtaga sig att sköta detta ämne, fattadt i

dess vidsträcktaste betydelse. Jag tror därför, att vi till en början måste slå af något på fordringarna och begränsa läroämnet, och i sådant fall måste jag hålla på, att man här hufvudsakligen bör fästa sig vid den politiska och etnografiska geografin, dels därför att det i vårt land finnes personer, som egnat sig åt dessa grenar af ämnet med sådan framgång, att de äro kompetente att uppehålla en professur, dels emedan för lärareutbildningen de nämnda delarne af geografin äro de viktigaste.

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.

(Forts.)

Det nämndes af samme talare med hänsyn till de anspråk på vetenskaplig forskning, som böra ställas på en professor i historia, att professorn i Lund borde kunna hinna med sådan forskning lika väl som hvar och en af hans båda kolleger i Upsala. Härvid förbisåg dock talaren, att professorn i Lund såsom ensam lärare i historia måste sköta samtliga examina i sitt läroämne och att han derigenom får väl icke flere lärjungar och examinander, men i hvarje fall en mera mångsidig undervisnings- och examinationsverksamhet än hvardera af hans kolleger i Upsala.

Hvad beträffar samme talares funderingar rörande den *egentliga* meningen i de framställningar, som kommit från akademiekonsistoriet och från Kongl. Maj:t, så tycker jag, att han om densamma ej bör kunna hysa några tvifvelsmål. Den framgår ju alldeles tydligt af handlingarna: den afser — hvad som redan framhållits — att söka tillgodose både de geografiska och historiska vetenskaperna: den historiska därför, att den af ålder haft 2:ne lärare och fortfarande behöver dem, och den geografiska därför, att det är en ny vetenskap, som tränger sig fram och bör tillgodoses såväl för dess egen skull som för läroverkens behof. Man har ju uttryckligen sagt, hvad man åsyftar: man vill hafva en extra ordinarie professur i statskunskap och geografi och en uti historia, och den senare borde efter min mening vara skyldig att vid behof äfven biträda i de andra ämnena. För min del är jag öfvertygad, med den kännedom jag har både om de vetenskapliga och om de personliga förhållandena, att det i vårt land finnes personer, som på ett tillfredsställande sätt skulle kunna sköta undervisning i statskunskap och geografi förenade i en professur. Väl är det antagligt, att den ene innehafvaren af tjänsten skulle komma att företrädesvis egna sig åt statskunskapen, den andre åt geografin, allt efter olika anlag och studieriktning; men i alla händelser finnes det, som sagdt, personer — och jag tror, att sådana fortfarande komma att linnas — som skulle kunna väl sköta dessa båda ämnen, om man inskränker begreppet geografi till hvad jag anser vara för det närvarande tillräckligt. Herr talman, jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljungman: Med hänsyn till hvad några föregående talare yttrat, skall jag be att få ansluta mig till det yrkande, som blifvit gjordt af herr von Friesen. Det torde vara klart för hvar och en,

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts.)

som sysselsatt sig med statskunskap, att ämnet är så omfattande, att det för den, som undervisar deri, icke ligger inom möjlighetens område att derjemte sköta äfven undervisning i geografi. Jag skall be att få hänvisa till den förteckning öfver Riksdagens boksamling, som utdelats i kammaren. Om man der går igenom den statsvetenskapliga litteraturen, skall man finna, att den är så rik, omfattande och mångsidig, att det icke torde ligga inom rimlighetens område, att *en* person, som skall undervisa i eu så omfångsrik vetenskap, också skall kunna sköta undervisningen i geografi. Jag skall därför inskränka mig till att yrka bifall till herr von Friesens hemställan, hvilken i nu föreliggande fråga är den enda, som fullt motsvarar det åsyftade ändamålet.

Herr Jonsson i Hof: Om än både akademiska konsistoriet i Lund och herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet afsett, att ämnet geografi skulle ha en underordnad ställning och ämnet historia en mera framskjuten ställning, påstår jag, att detta icke framgår af den formulering, som utskottet gifvet åt denna punkt. Utskottet har nemligen satt geografin i första rummet. När utskottet sedermera lemnat Kongl. Maj:t rätt att, med tillsättandet af den föreslagna platsen, arrangera efter omständigheterna, dock under uttryckligt vilkor, att undervisningen och examinationen i geografi varder på ett tillfredsställande sätt tillgodosedd, då bör det väl vara klart hvad utskottet menar och icke kunna mistydas vare sig af den ene eller den andre. Hvilken mening vederbörande än må ha i sin framställning, så faller denna bort, om utskottets förslag går igenom. Men anse herrarne detta utskottets förslag ej vara tillfredsställande, ja, afslå då hellre hela framställningen än att ändra den i den andra riktningen. Det vill jag under sådana förhållanden hellre vara med om.

Herr Höjer: Jag skall endast be att, då jag i 25 års tid varit lärare i historia och geografi, få inlägga min bestämda protest mot den uppfattning af den geografiska undervisningen, som tvenne gånger andtydts af herr Odhner. Han tyckes uteslutande uppfatta geografin såsom eu del af undervisningen uti statskunskap och politik. Han utgår från den politiska och etnografiska sidan af den geografiska undervisningen, och jag vill icke neka, att denna del är väsentlig, men man bör icke förbise den andra sidan af den geografiska undervisningen eller den naturvetenskapliga. För så vidt jag fattat den geografiska undervisningen rätt, skulle den blifva absolut underhållig, om våra lärare skulle i främsta rummet fästa sig vid den politiska och etnografiska sidan af densamma. Det är tvärt om enligt min tanke så, att, för att denna undervisning skall vara något approbabel, den fullt ut, om icke lika mycket, skall fästa sig vid den fysiska och naturvetenskapliga sidan af ämnet. Men då detta är min uppfattning, så är jag också af den åsigten, att det i närvarande stund vid våra uni-

versitet icke finnes någon, som kan meddela lärarne vid våra läroverk, vare sig lektorer eller adjunkter, en tillfredsställande geografisk undervisning i den betydelse af geografien, som jag och många med mig hafva. Det är just emedan jag anser, att geografien icke har någon målsman vid våra universitet, som kan meddela en fullständig och tillfredsställande undervisning åt våra blifvande lärare — det är just på denna grund, som jag, herr talman, instämmer i det yrkande, som framstälts af herr von Friesen.

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.

(Forts.)

Herr Hedin: Jag har instämt i det anförande, som i början af denna debatt afgafs af herr von Friesen, och derigenom gifvit till känna, att jag önskar framgång åt det förslag, han framställt, hvilket jag anser vara det enda rigtiga. Såväl mot Kongl. Maj:ts som äfven mot utskottets förslag har jag från början hyst de allra största betänkligheter, eller med andra ord, jag har alldeles ogillat dem. Dertill har jag fått ytterligare skäl under denna diskussion, dels af hvad som anförts af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, dels och i all synnerhet af hvad som två särskilda gånger anförts af en f. d. universitetslärare i mitt granskap. Af dessa tvenne ärade herrars yttrande har jag dragit den slutsats, att den svaga garanti, som man skulle söka i statsutskottets uttalande till förmån för geografien, kommer att försvinna såsom ett rent intet; och i betraktande af den lindrigast sagdt besynnerliga uppfattning af geografiska vetenskapen och dess kraf, som här från så betydande håll gjort sig gällande, ser jag för min del nu icke någon annan utväg återstå, än den, som icke kan innebära några stora betänkligheter, att Riksdagen för säkerhets skull tager sig ett års betänketid och lemnar vederbörande tillfälle att söka klargöra för sig sjelfva, hvad de mena.

Jag yrkar därför, herr talman, afslag såväl på Kongl. Maj:ts framställning som på statsutskottets hemställan.

Herr Odhner: Herr Höjer har tydligen missförstått min mening. På skolstadiet är det icke blott möjligt, utan nödvändigt att vid den geografiska undervisningen förena det politiska och det fysiska — det sker dagligen och det måste ske — men det är icke samma förhållande, då man lemnar elementerna och går till det högre vetenskapliga studiet. Här gäller det nemligen att pröfva de vetenskapliga grunderna både för den politiska och fysiska geografien, och detta förmår man icke utan att vara på en gång historiker och naturvetenskapsman, hvilket åter sällan förekommer. Mitt påstående är sålunda icke så besynnerligt, som det i första ögonblicket kan förefalla.

Hvad beträffar herr Hedins yrkande på uppskof, så finner jag för min del detta yrkande icke vara tillräckligt motiveradt. Ty geografins tillgodoseende, som ligger honom särskildt om hjertat, är ju starkt betonadt äfven i utskottets förslag, der det heter: *dock under vilkor, att undervisningen och examinationen i geografi varder på ett till-*

Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts.)

fredsställande sätt tillgodosedd. Jag tror icke heller, att man vinner något med ett uppskof. Frågan har en lång tid stått på dagordningen, och det är nu andra gången statsutskottet haft denna fråga under behandling; jag är öfvertygad, att, om den komme tillbaka nästa riksdag, vi då skulle få samma diskussion, som vi i dag haft, helt enkelt därför, att sympunkterna och åsigtorna i en sådan fråga som denna måste vara något olika.

Herr J. H. G. Fredholm: Jag ber endast att få tillkännagifva, att jag på de skäl, som herr Hedin anför, kommer att rösta för afslag å utskottets hemställan, och instämmer jag sålunda i det af honom gjorda yrkandet.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till det af herr von Friesen under öfverläggningen framställda förslag; och 3:o afslag å såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Votering begärdes. Med anledning häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, å nyo de återstående yrkandena, af hvilka det, som afsåg rent afslag, nu förklarades hafva de flesta rösterna för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen begärdes votering, hvarför nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående punkten 4 mom. a. i statsutskottets utlåtande n:o 9 antager afslag å såväl utskottets i mom. gjorda hemställan som Kongl. Maj:t i ämnet framlagda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till herr von Friesens under öfverläggningen framställda yrkande.

I denna första votering röstade 132 ledamöter ja och 80 nej; och erhöi i följd häraf propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4 mom. a. i utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

*Ang. anslag till en e. o. professur inom den historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund m. m.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets omförmälda hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Hufvudvoteringen utföll med 129 ja mot 82 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Vid föredragning vidare af *mom. b.*), deruti utskottet hemställt, att en inom Andra Kammaren af herr *A. V. Ljungman* väckt motion, n:o 9, om beviljande af anslag för anställande af en ordinarie professor i politisk geografi och statistik vid hvarterda universitetet samt af en ordinarie professor i jemförande statsrätt och politik vid Lunds universitet ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, anförde:

Herr *Ljungman*: Beträffande min motion anser jag det icke löna mödan att framställa något yrkande, utan vill jag endast påpeka, att det sätt, hvarpå de politiska vetenskaperna försummats vid våra universitet, medfört högst menliga följder för fosterlandet, i det att intresset för utredning af de politiska och sociala frågorna blifvit mindre, än tillbörligt är, och att vår litteratur på det området är sämre och mindre betydande, än den borde vara. Jag hoppas, att förändrade och förbättrade förhållanden härutinnan framdeles skola inträda, så att äfven dessa vetenskaper blifva såsom sig bör tillgodosedda; ty *sparsamheten* i fråga om anställandet af lärare i samma vetenskaper är i verkligheten en den största *misshushållning*.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 5.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att till aföning åt en laborator i experimentel fysiologi vid universitetet i Lund måtte beviljas ett årligt anslag af 4,000 kronor, hvaraf 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar; och hemställde utskottet,

Ang. anslag för anställande af en laborator vid fysiologiska institutet i Lund.

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att till aföning åt en laborator i experimentel fysiologi vid universitetet i Lund beviljades ett årligt anslag af 3,000 kronor, hvaraf 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar.

Ang. anslag
för anställande
af en laborator
vid fysiologi-
ska institutio-
nen i Lund.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *Persson* i Mörarp, *Andersson* i Nöbbelöf och *von Friesen*.

Ordet begärdes af

(Forts.)

Herr von Friesen, som anförde: Herr talman! Såsom stöd för och förklaring af den reservation, som af mig och två andra medlemmar af statsutskottet vid denna punkt blifvit afgifven, skall jag be att få anföra några ord. Vid 1890 års riksdag gjorde Kongl. Maj:t framställning om en ny byggnad för den fysiologiska institutionen i Lund. För denna kongl. proposition låg till grund en framställning från universitetet. Såsom skäl för den nya byggnadens uppförande anfördes der i främsta rummet, att den förutvarande lokalen var synnerligen olämplig för anställande af de experiment, som vid föreläsningarna i fysiologi borde förekomma. I tredje rummet — jag kommer sedan till det skäl, som anfördes i andra rummet — anfördes såsom skäl, att lokalen äfven var olämplig för de experiment, som de akademiska lärarne för egen räkning behöfde anställa under sina egna vetenskapliga arbeten.

I andra rummet anfördes såsom skäl — och det är de skälen, jag särskildt vill fästa mig vid —: »Vidare kunde lokalen knappast medgifva, att der anordnades en praktisk laborationskurs för de studerande, åtminstone icke så, att de kunde deraf hafva någon nämnvärd nytta. Att medicine studerande vid Lunds universitet icke hade tillfälle att genomgå en sådan praktisk kurs i fysiologi, som vid de andra medicinska högskolorna vore obligatorisk, måste betecknas såsom en stor brist, ett tillbakasättande af dessa studerande, hvaraf de finge lida följderna ej blott under hela studietiden, utan äfven under sin kommande verksamhet vare sig som läkare eller såsom lärare i någon medicinsk vetenskapsgren.»

När man läser detta skäl för uppförande af den nya institutionsbyggnaden, så tror jag icke, att man kan tänka annat, än att tillräckliga lärarekrafter funnits, men att hindret för en god undervisning i fysiologi låg i lokalernas bristfällighet.

Det enda hindret för anordnandet af en fysiologisk laborationskurs för de studerande låge ju deri, att någon lokal därför icke förefunnnes. I framställningen för öfrigt finnes icke något, som häntyder på, att om man hade lämplig lokal, så skulle följderna deraf blifva, att man behöfde en ny lärare. Det är, såsom kammaren nog funnit, ett ganska vanligt förhållande, att anslag först begäres för uppförande af en byggnad, och sedan den är färdig, äskas medel till en lärare, hvilken skall verka i denna byggnad. Det är icke i år första gången och icke heller enda gången i år, som detta förekommer; det förekommer i detta betänkande äfven uti en följande punkt, vid hvars behandling jag skall anhålla att få fästa uppmärksamheten på samma förhållande eller, såsom jag vill snarare kalla det, missförhållande.

Då man således år 1890 icke antog, att det behöfdes någon ny lärare i fysiologi, oaktadt det blefve ett nytt hus för den fysiologiska vetenskapen, så kan jag icke förstå, hvarför man nu skall behöfva antaga, att en sådan ny lärare är erforderlig.

Man har gjort jämförelser med de öfriga medicinska högskolorna. Det är en mycket farlig jämförelse i och för sig; det är i sjelfva verket för mycket för vårt land att hafva *tre* medicinska högskolor, ty vi äro icke i behof deraf. Faran af öfverflödet blir ännu större, om de börja att täfla med hvarandra på det sättet, att, när den ena får en ny lärareplats, den andra också ovilkorligen skall hafva det.

Med det ringa lärjungeantalet i medicinska fakulteten vid Lunds universitet synes det mig, att man der skulle kunna undvara en laborator i fysiologi och att hans åligganden kunde skötas af professorn med hjälp af någon assistent eller amanuens. Det är icke ovanligt — åtminstone var det icke på min studenttid — att professorn sjelf leder öfningarna på sitt laboratorium med biträde af någon amanuens, och jag tror, att öfningarna kunde på det sättet skötas lika bra som med en laborator. Men nu skall professorn hafva hjälp till nästau allting; han skall stå likasom utom den egentliga undervisande verksamheten sjelf, och allting skall göras med biträde. Detta synes mig icke vara något lyckligt förhållande, och det är därför som jag och ett par andra medlemmar af statsnskottet hafva reserverat oss, i det att vi yrkat afslag å såväl Kongl. Maj:ts framställning som utskottets förslag i denna punkt.

Det är äfven det yrkandet, herr talman, som jag ber att nu få göra.

Herr Eklundh från Lund yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Uti den från Lunds universitet gjorda framställning, på grund af hvilken Kongl. Maj:t äskade och Riksdagen år 1890 beviljade anslag till uppförande af ny byggnad för fysiologiska institutionen i Lund, talades visserligen icke om att detta anslags beviljande skulle medföra behovet af ökade lärarekrafter vid samma institution; detta måste jag med föranledande af den sist ärade talarens yttrande vidgå, men jag vill dock hoppas, att detta förhållande i sig icke innebär, att det akademiska konsistoriet i Lund härigenom handlat inkorrekt, än mindre på något som helst sätt svekfullt.

Det måste väl nemligen för en hvar, som närmare är inne i förhållandena och sålunda vet, att vid fysiologiska institutionerna såväl i Upsala som Stockholm äro anstälde laboratorer, vara klart, att eu dylik lärare äfven skulle komma att erfordras vid fysiologiska institutionen i Lund, om denna skulle blifva i tillfälle att fullgöra de åligganden, som med densamma afsetts; ty det är ju uppenbart, att, om man ställer lika stora fordringar på de medicine studerandena i Lund som på dem, som studera medicin vid läroanstalterna i Upsala och Stockholm, man också måste bereda dem tillfälle att inhemta lika mycket som dessa senare, hvilket återigen icke blir möjligt, om *all*

Ang. anslag för anställande af en laborator vid fysiologiska institutionen i Lund.

(Forts.)

*Ang. anslag
för anställande
af en laborator
vid fysiologi-
ska institutio-
nen i Lund.*

(Forts.)

undervisning vid en institution skall läggas på en enda person, d. v. s. institutionsföreståndaren sjelf. Man torde väl nemligen lätt inse, att föreståndaren, i detta fall professorn, *som* har att noga aktgifva på och följa med sin vetenskaps utveckling, den der i våra dagar går med stormsteg framåt, *som* vidare har att föreläsa och examinera i sitt ämne samt äfven att tillgodose sin institutions, om jag så får säga, ekonomiska angelägenheter — jag menar anskaffande af undervisningsmateriel m. m. — icke kan medhinna att i detalj leda de unges studier och öfvervaka deras arbeten inom institutionen på sådant sätt, som just laboratorn skulle få till åliggande.

Det praktiska studiet af fysiologi är för detta ämnes inhemtande lika viktigt som dissektionsöfningarna för anatomiens studium eller som kemiska laborationer för introduktion i kemiens förgårdar.

Liksom det sålunda för anatomiens finnes prosector och för de kemiska institutionerna laboratorer, så finnes det också vid alla medicinska högskolor fysiologie laboratorer, hvilka hafva att utföra ett för den blifvande läkarens utbildning högst betydelsefullt undervisningsarbete.

Man torde kanske invända, att det hittills gått bra att studera medicin i Lund utan att hafva vare sig fysiologisk institution eller professor och laborator i fysiologi — det är nemligen, som bekant, icke mer än nio år, sedan förste professorn i detta ämne vid Lunds universitet utnämndes — men att detta varit till mycket stor skada för de medicine studerandena, det torde de, som åtnjutit tidsenlig undervisning i fysiologi, bäst kunna intyga.

I detta afseende står Lunds universitet ännu tillbaka. Så länge der fattades lämplig undervisningslokal, lönade det sig ju icke att orda om saken. — Och institutionsföreståndaren sökte då genom öfverarbete i undervisningens tjänst och med åsidosättande af egna forskningar i någon mån suppleras bristen på lärarekrafter.

Men sedan nu detta hinder är öfvervunnet — jag menar sedan universitetet fått en tidsenlig fysiologisk institution, torde det för honom vara en bjudande pligt både mot universitetet och särskildt mot den vetenskapsgren, hvars målsman han är, att söka utverka anslag för erhållande af tillräckliga lärarekrafter inom fysiologiska institutionen, på det att de från Lunds universitet utgående medicine studerande må ega samma grundliga studier som de andra medicinska fackskolornas disciplar.

Då Lunds universitet till professor i fysiologi lyckats vinna en framstående vetenskapsman, hvilkens namn är känt och äradt inom vida medicinska kretsar, torde det vara oklokt att pålägga honom ett allt för tråget, i viss mån underordnad arbete, som skulle betaga honom tillfälle till rent vetenskaplig verksamhet och derigenom äfven blifva till mycket stor skada icke allenast för den vetenskap, han representerar, utan äfven för honom sjelf och hans lärjungar. På det belopp, som af Kongl. Maj:t, enligt akademiska konsistoriets i

Lund förslag, äskats till aflöning åt en blifvande laborator i experimentel fysiologi i Lund, har statsutskottet ansett sig böra afpruta 1,000 kronor, ehuru redan det begärda beloppet är 500 kronor lägre än den årliga aflöning, som tillkommer laboratorn i motsvarande ämne vid Upsala universitet och karolinska institutet. Såsom skäl för denna afprutning har anförts, att antalet medicine studerande vid Lunds universitet är mindre än vid de tvenne andra medicinska läroanstalterna i riket.

Ang. anslag för anställande af en laborator vid fysiologiska institutionen i Lund.

(Forts.)

Jag kan visserligen icke för min del inse, att en laborators tjänsteäligganden blifva nämnvärdt mindre, om han har något mindre antal lärjungar, men äfven om så vore förhållandet, torde en så stor afprutning, som den af utskottet beträffande laboratorsaflöningen föreslagna, icke vara berättigad. Enligt innevarande vårtermins katalog utgör nemligen antalet af studerande, tillhörande medicinska fakulteten, vid karolinska institutet 111 — härtill komma dock 209 medicine kandidater, deraf 116 från Stockholm, 61 från Upsala och 32 från Lund, hvilka torde hafva afslutat sina fysiologiska studier — vid Upsala universitet 145 och vid Lunds universitet 103, och äro således de medicine studerandena i Upsala för närvarande 42 flere än i Lund.

Jag tillåter mig hemställa till kammaren, om denna ringa skilnad i de medicine studerandes antal vid de olika läroanstalterna är tillräckligt skäl för afprutning af icke mindre än 1,500 kronor på aflöningen för blifvande laborator vid fysiologiska institutionen i Lund, då de fordringar, hvilka, såväl hvad angår vetenskapliga meriter som tjänsteäligganden, komma att ställas på innehafvaren af ifrågavarande befattning, tydligtvis måste vara lika stora i Lund som vid de motsvarande institutionerna i Upsala och Stockholm. Jag skall emellertid under för handen varande förhållanden alldeles icke tillåta mig att yrka bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning oförändrad, ehuru jag anser den vara fullt berättigad, men jag vågar deremot, herr talman, då jag är lifligt öfvertygad om och af många talande bevis väl känner, att kammaren icke vill styfmoderligt behandla det sydsvenska universitetet, vårt fäderneslands vetenskapliga utpost i söder, utan gerna bifaller hvarje dess på goda skäl grundade framställning, vördsamast yrka bifall till utskottets i afseende på denna lönefråga gjorda hemställan.

Häruti instämde herr *Nydaht*.

Herr Wallis: Det väsentliga skäl, som af den ärade reservanten anfördes mot att bifalla utskottets hemställan, gick derhän, att vi hafva för våra förhållanden alldeles för många medicinska undervisningsanstalter, och att vi icke hafva råd att vid hvad han kallade deras rivalisering med hvarandra skaffa dem allesammans lika många lärareplatser, ty det skulle blifva en för våra förhållanden allt för dyr apparat. Jag tror för min del, att just detta förhållande, att vi hafva flera me-

Ang. anslag
för anställande
af en laborator
vid fysiologi-
ska institutio-
nen i Lund.

(Forts.)

dicinska läroanstalter, varit i högsta grad gagneligt för den medicinska undervisningen äfvensom för den medicinska vetenskapens utveckling i vårt land. Och jag tror, att det skulle vara i hög grad skadligt för denna vetenskap och för undervisningen i densamma, om vi på ett enda ställe i vårt land skulle koncentrera alla våra ansträngningar för att odla densamma. Jag har en gång förut i denna kammare talat i detta ämne och skall sålunda icke vidare utveckla grunderna för denna min åskådning, hvilken jag tror inom läkarecorpsen allmänt delas. Jag skall endast be att få påpeka, att, om det är riktigt, att vi ega flere universitet, som kunna, hvad såväl undervisning som vetenskapligt arbete beträffar täfla med hvarandra, vi ock böra göra dem med hvarandra likställda så, att de verkliga alla tre må kunna upptaga denna inbördes täflan.

I nu föreliggande fall tror jag, att det är en med absolut nödvändighet ur sjelfva undervisningens kraf framgående fordran, som det akademiska konsistoriet i Lund kommit fram med och som Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagt. Jag tror, att det för den medicinska undervisningen är absolut nödvändigt, att i Lund, på samma sätt som sedan flera år i Upsala och Stockholm varit fallet, särskildt undervisning i fysiologiska laborationer kommer att meddelas. En sådan undervisning förefinnes vid utländska universitet och är en ytterst vigtig länk i den medicinska undervisningens kedja. Det är icke ensamt, såsom herrarne kanske tro, af rent teoretiska skäl, endast för studiet af fysiologien, som en sådan undervisning är nödig, utan densamma afser att skaffa de medicine studerandena grundläggande kunskaper i användningen af de fysiologiska undersökningsmetoderna för studiet af sjuke. I sjelfva verket äro alla nuvarande kliniker försedda med laboratorier för detta ändamål jemte för patologiska, anatomiska och bakteriologiska undersökningar; och vi veta, hurusom Riksdagen för icke länge sedan beviljade 10,000 kronor för anordnande af dylika laboratorier vid serafimerlasarettet. Det är vid klinikerna derstädes, som de medicinska studerandena få fortsätta dessa öfningar, som de vid de fysiologiska och patologiska laboratorierna påbörjat. Dessa laboratorier hafva således icke allenast ett teoretiskt intresse, utan hafva äfven såsom direkt mål att utveckla de svenska läkarne, så att de uti *praktiskt* hänseende må stå i jernhöjd med sina yrkesbröder i utlandet. Detta har varit en nödvändig följd af hela den nutida fysiologiens och den nutida medicinens utveckling; och jag ser icke, huru det skall vara någon möjlighet för oss här i Sverige att undgå att följa med densamma, såvida nemligen vi vilja, att våra läkare fortfarande skola stå i nivå med utlandets läkare. Deraf följer med nödvändighet: om vi icke vilja försätta Lunds universitet i ett vida sämre läge än de två systeranstalterna i Upsala och Stockholm, så måste vi äfven åt Lunds universitet skaffa lärarekrafter, som tillbörligt kunna upprätthålla den omtalade, vigtiga undervisningen. Ty det är fullkomligt otänkbart, att professorn i fysiologi derstädes skall kunna åtaga

sig ett sådant arbete som det att jemte professuren förestå dessa fysiologiska laborationer. Laboratorerna hafva nemligen att utöfva en fullt lika stor lärareverksamhet som de extra ordinarie professorerna, och därför äro de också i Upsala och Stockholm aflönade med samma löner, som extra ordinarie professorer åtnjuta. Jag kan icke förstå, huru en professor i fysiologi vid Lunds universitet skulle kunna både sköta de uppgifter, som åligga laboratorerna i Upsala och Stockholm, och sin egen lärareverksamhet samt dessutom egna sig åt det, som för honom är en fullt ut lika vigtig uppgift som någonsin den pedagogiska, nemligen det rent vetenskapliga, sjelfständigt vetenskapliga arbetet. Detta anser jag vara absolut omöjligt, och jag tager för gifvet, att, i fall kammaren icke bifaller vare sig den kongl. propositionen eller den hemställan, utskottet gjort under 5:te punkten, den nödvändiga följden deraf blefve den, att universitetet i Lund är efter år skulle komma att begära ett sådant anslag. I annat fall är det alldeles sjelfklart, att Lunds universitet skall komma att i denna konkurrens lida ett betänkligt afbräck.

Ang. anslag för anställande af en laborator vid fysiologiska institutonen i Lund.

(Forts.)

Jag kan för öfrigt icke till fullo vara med om hvad en ärad reservant yttrade om att man icke kunnat förutse, att anslag till en sådan laboratorplats skulle komma att begäras, af hvad konsistorium i Lund yttrade, då det till Kongl. Maj:t ingaf sin anhållan om den fysiologiska institutionens inrättande. Denna institution har visserligen till väsentligt ändamål att tillåta det vetenskapliga arbetets inom fysiologien bedrivande på ett framgångsrikt sätt; men den har jemväl såsom ett lika väsentligt ändamål att arbeta för att Lunds universitet i fråga om undervisningen i fysiologi må kunna framgångsrikt täfla med de medicinska läroanstalterna i Upsala och Stockholm, något som Lunds universitet aldrig kunnat göra, innan denna institution inrättades. Denna institutions uppgift är sålunda lika mycket rent pedagogisk som rent vetenskaplig; och då nu laboratorstjänster redan funnos inrättade både i Upsala och Stockholm, så var det naturligtvis gifvet, att man jemväl från Lund, sedan man der erhållit institutionen, skulle komma fram med en anhållan som den föreliggande.

Lunds konsistorium har begärt 4,000 kronors årlig lön till en laborator i detta ämne. Och Kongl. Maj:t har framlagt förslag om beviljande af detta belopp. Utskottet har emellertid ansett, att detta årliga anslag borde utgå med endast 3,000 kronor. Jag befarar dock, att det skall blifva rätt svårt att med de dryga arbetsaligganden och med de höga kompetensvilkor, som höra till platsen, till densamma erhålla lämpliga tjänstemän; och jag delar i det hänseendet den siste ärade talarens mening. Men då utsigt icke förefinnes för att få ändring härutinnan, så ber jag endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam:
Då den anmärkning, som af den ärade reservanten blifvit gjord i

Ang. anslag för anställande af en laborator vid fysiologiska institutionen i Lund.

(Forts.)

denna punkt, innebär ett slags ogillande af det sätt, hvarpå vederbörande myndigheter och väl äfven Kongl. Maj:t går till väga, då anslag begäras till nya byggnader, så skall jag be att få anföra några ord.

Om jag undantager de fall, då en nybyggnad är af behovet påkallad helt enkelt till följd deraf, att den gamla byggnaden är af ålder förfallen, så torde väl i de allra flesta fall behovet af en ny byggnad vara framkalladt af vetenskapens stigande kraf; och af alldeles samma anledning är det, som en ökning af lärarekrafter behöfves.

Det är alldeles icke något omedelbart sammanhang mellan begäran om anslag till en ny byggnad och frågan om anslag till en ny lärare, men båda dessa saker äro nödvändiga följder af vetenskapens utveckling. Detta lärer väl speciellt i den nu föreliggande frågan lätt kunna uppvisas.

Det fans en laborator i fysiologi vid Upsala universitet långt innan någonsin det var tal om nybyggnad för den fysiologiska institutionen derstädes; och det har under många år funnits en laborator vid det karolinska institutet, der någon nybyggnad för denna institution icke har ifrågakommit.

Det har redan erinrats — och jag vill förena mig med dem som påstå det — att behovet af en lärare och hans åligganden icke stå i något direkt förhållande till lärjungeantalet. Om jag antager, att en lärare i ett allmänt läroverk kan läsa med 30 lärjungar samtidigt, så följer deraf alls icke, att han icke har full tienstgöring äfven med 20. Skilnaden är blott och bart den, att han kan meddela de 20 en intensivare undervisning, än det är möjligt med de 30.

För öfrigt är lärjungeantalet inom den medicinska fakulteten i Lund icke litet. Jag hörde ej säkert, hvilken siffra en föregående talare uppgaf. Men sjelf har jag sett efter i studentkatalogerna för innevarande termin, och så vidt jag minnes rätt, var antalet medicine studerande i Lund 103 och i Upsala 145. Skilnaden mellan våra uppgifter kan i hvarje fall endast vara högst obetydlig.

Reservanten sade, att han vid en följande punkt hade en liknande erinran att göra. För att icke onödigtvis behöfva upptaga kammarens tid, skall jag redan nu ingå på denna fråga. Det gäller naturligtvis den ifrågasatta laboratorbefattningen i bakteriologi vid karolinska institutet. I det fallet grundar sig nybyggnaden på en framställning från Kongl. Maj:t till 1892 års Riksdag, hvilken framställning af mig föreslagits. Det står der visserligen icke uttryckligt taladt om att uppförande af särskild byggnad för det bakteriologiska laboratoriet skulle medföra behovet af särskild lärare. Men hela framställningen från Kongl. Maj:t till Riksdagen går ju ut på att visa, att det här är en ny gren af den medicinska vetenskapen, som med all magt tränger sig fram och ovilkorligen kräfver att blifva tillgodosedd. Och det inses väl då temligen lätt, att ett dylikt ämne kräfver en speciellt utbildad lärare, som deri meddelar undervisning. Jag kan därför icke

medgifva, att Riksdagen på något sätt blifvit hällen i okunnighet om en väsentlig omständighet, som bort för Riksdagen tillkännagifvas, när Kongl. Maj:t hemställde om det ifrågavarande anslaget.

Det är deremot i den förevarande frågan en annan sida af saken, som synes mig vara mycket mera anmärkningsvärd. Det är statsutskottets benägenhet att på hvarje anslag — och sådana finnas i mängd på åttonde hufvudtiteln — söka göra nedprutningar. När Kongl. Maj:t söker finna en viss princip, åstadkomma en viss likhet i afföning mellan likställda tjänstemän, så vållas ofta rubbning genom statsutskottets och derefter Riksdagens beslut. Så är förhållandet i den föreliggande punkten. I Upsala åtnjöt laboratorn i fysiologi ursprungligen, eller åtminstone sedan lång tid tillbaka, 3,000 kr. i lön. Vid 1885 års riksdag höjdes detta belopp af Riksdagen till 4,500 kr. Vid karolinska institutet utgjorde laboratorns afföning först 3,000 kr. Riksdagen höjde detta belopp så sent som 1892 till 4,500 kr. Nu kommer konsistorium i Lund och begär 4,000 kr. åt en laborator i fysiologi, som der är fullt behöflig, efter hvad redan påvisats. Kongl. Maj:t har naturligtvis icke haft den minsta anledning att sätta ned det begärda beloppet. Det står visserligen i statsrådsprotokollet anfördt, att som lärjungeantalet i Lund är mindre, så anser Kongl. Maj:t, att man kan stanna vid 4,000, och detta särskildt därför, att konsistorium icke begärt mer. Men finnes det något skäl, mine herrar, att ytterligare sätta ned detta belopp? Skola vi icke med nödvändighet hafva att vänta, att Kongl. Maj:t först och Riksdagen sedan hafva att vänta ny framställning från Lund om att laboratorn i fysiologi der måtte få samma afföning som laboratorn vid de två andra medicinska fakulteterna?

Jag skall, medan jag har ordet, be att på samma gång få yttra mig äfven om afföningen för laboratorn i bakteriologi vid karolinska institutet. I det statsverkspropositionen bilagda statsrådsprotokollet är anfördt, att man ansett sig vid bestämmandet af afföningen för denne lärare böra följa samma norm, som är följd för laboratorn i patologisk anatomi, hvilken uppbär en lön af 3,000 kr. Den nu föreslagna laboratorn i bakteriologi har en alldeles likartad ställning med laboratorn i patologisk anatomi. Är det någon skilnad, så är det till alldeles bestämd förmån för större afföning åt laboratorn i bakteriologi. Laboratorn i patologisk anatomi arbetar inom ett område, der han har stöd af en ordinarie och en extra ordinarie professor i ämnet. Denne laborator i bakteriologi måste deremot vara en specialist, som får stå temligen ensam, och som måste vara beredd på att meddela undervisning icke blott åt unga blifvande läkare, utan äfven åt medicine licentiater, ja, t. o. m. handleda äldre läkare vid bakteriologiska undersökningar. Finnes det då något skäl, mine herrar, att, när laboratorn i patologisk anatomi får en lön af 3,000 kronor, denne laborator i bakteriologi skulle erhålla endast 2,000 kronor?

Ang. anslag för anställande af en laborator vid fysiologiska institutet i Lund.

(Forts.)

Ang. anslag
för anställande
af en laborator
vid fysiologi-
ska institutio-
nen i Lund.

(Forts.)

Jag vet visserligen, att utskottet sagt, att denne laborator bör kunna få ytterligare 1,000 kr. genom ett docentstipendium. Vid det karolinska institutet finnas blott två docentstipendier. Båda äro. enligt af Kongl. Maj:t och Riksdagen fattadt beslut, rörliga. Utskottet vill sålunda antingen taga bort ett docentstipendium vid det karolinska institutet, emedan det måste användas åt laboratorn i bakteriologi, eller åtminstone på denna omväg förvandla ett rörligt docentstipendium till ett fast. — Jag har ansett mig böra för kammaren påpeka detta förhållande.

Herr Jonsson i Hof: Lämpligast torde vara, att vi för närvarande sysselsätta oss med den 5:te punkten och icke börja att gifva oss in på hela hufvudtiteln för öfrigt. Med afseende på de anmärkningar, som af statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet blifvit gjorda mot statsutskottets hemställan i denna punkt, skall jag be att få yttra några ord.

Herr statsrådet säger, att utskottet icke synes handla konsekvent, då det satt ned det ifrågavarande lönebeloppet, och han åberopar som skäl därför, att, om en lärare har 30 eller 20 lärjungar i en klass, undervisningstiden därför icke kommer att blifva olika, utan det utmynnar deri, att undervisningen blir bättre, om han har ett fåtal att undervisa. Det må så vara, att detta blir förhållandet i en klass, men jag tviflar på, att förhållandet blir detsamma här, utan här kan laboratorn, när han har ett mindre antal elever, i stället begagna den öfriga tiden till något annat för sin egen räkning. Icke skall han behöfva sitta lika lång tid vid institutionen, om han har 10 eller 50 lärjungar, det tycker jag är alldeles påtagligt, och när nu antalet medicine studerande vid Lunds universitet är ungefär 50 proc. mindre än vid Upsala, så tycker jag, att det är mera konsekvent, att man sätter aflöningen i paritet med antalet lärjungar, än att man gör beloppet lika vid de båda universiteten. Och jemför man återigen Lunds universitet med karolinska institutet, så är antalet elever på det sistnämnda stället ofantligt mycket större, under det den ifrågavarande laboratorns aflöning det oaktadt icke uppgår till mer än 4,500 kronor.

Är således meningen den, att icke det af utskottet föreslagna beloppet skall anses tillräckligt, utan Riksdagen snart har att motse en framställning om höjning af anslaget, så må jag bekänna, att min position är den, att jag hellre förenar mig med dem, som rösta för afslag, än beviljar anslaget under den förutsättning, att vi i röda rapporten få en proposition om höjning af beloppet. Är således herr statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet mening den, att han icke kommer att nöja sig med detta belopp, utan ämnar, som jag sade, i rapporten inkomma med ny proposition, så skulle jag vara böjd att förena mig med reservanten, som yrkat afslag å den föreliggande punkten.

Jag skall under sådana förhållanden icke göra något yrkande.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som Kongl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i 5:te punkten af utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen visade 123 ja mot 84 nej; och hade kammaren sålunda bifallit utskottets hemställan.

Punkten 6.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att *dels* till universitetsseminarier inom den humanistiska sektionen på ordinarie stat måtte beviljas vid universitetet i Upsala 7,700 kronor och vid universitetet i Lund 7,100 kronor, med rätt för Kongl. Maj:t att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i statsrådsprotokollet för ekklesiastikärenden den 13 januari 1894 angifna grunder bestämma fördelningen af dessa anslag, samt *dels* likaledes på ordinarie stat måtte anvisas till det matematiska seminariet vid universitetet i Upsala 1,500 kronor och till samma seminarium vid universitetet i Lund 1,500 kronor.

*Ang. anslag
till universitets-
seminarier.*

Utskottet hemställde,

»att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att *dels* till seminarier för klassiska, nordiska, romanska och germanska språk, historia, statskunskap, filosofi, estetik och litteraturhistoria samt semitiska och slaviska språk vid universitetet i Upsala på ordinarie stat beviljas 5,000 kronor, deraf till inköp af böcker och annan undervisningsmateriel samt tillfälliga utgifter 3,100 kronor och till arfvoden 1,900 kronor, samt till seminarier för samma ämnen med undantag af slaviska språk vid universitetet i Lund 4,500 kronor, deraf till inköp af böcker och annan undervisningsmateriel samt tillfälliga utgifter 2,750 kronor och till arfvoden 1,750 kronor, med rätt för Kongl. Maj:t att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af utskottet angifna grunder bestämma dessa anslags fördelning emellan de

Ang. anslag
till universitets-
seminarier.
(Forts.)

olika seminarierna; *dels* och likaledes på ordinarie stat anvisas till det matematiska seminariet vid universitetet i Upsala 1,500 kronor och till dylikt seminarium vid universitetet i Lund 1,500 kronor.»

Häremot hade i en vid punkten fogad reservation herrar *von Friesen, Holm och Nilsson* i Skärhus yrkat, att utskottets hemställan måtte erhålla följande lydelse:

»att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att *dels* till seminarier för klassiska, nordiska, romanska och germanska språk, historia, statskunskap, filosofi samt estetik och litteraturhistoria vid universitetet i Upsala på ordinarie stat beviljas 4,750 kronor, deraf till inköp af böcker och annan undervisningsmateriel samt tillfälliga utgifter 2,850 kronor och till arfvoden 1,900 kronor, samt till seminarier för samma ämnen vid universitetet i Lund 4,400 kronor, deraf till inköp af böcker och annan undervisningsmateriel samt tillfälliga utgifter 2,650 kronor och till arfvoden 1,750 kronor, med rätt för Kongl. Maj:t att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af utskottet angifna grunder bestämma dessa anslags fördelning emellan de olika seminarierna; *dels* och likaledes på ordinarie stat anvisas till det matematiska seminariet vid universitetet i Upsala 1,500 kronor och till dylikt seminarium vid universitetet i Lund 1,500 kronor.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan anförde:

Herr *von Friesen*: Äfven beträffande denna punkt har jag reserverat mig mot utskottets förslag samt hemställt om en, ehuru visserligen endast ringa, förändring af hvad utskottet föreslagit. Jag ber att få angifva skälen till min reservation.

Såsom herrarne finna af reservationen, består den af mig föreslagna förändringen deri, att jag anser, att för närvarande icke något anslag bör beviljas till seminarier för semitiska och slaviska språk vid universitetet i Upsala samt icke heller något anslag till seminariet för semitiska språk vid Lunds universitet — i Lund är nemligen icke föreslaget något seminarium för slaviska språk —. Detta mitt yrkande har sin grund hufvudsakligen deri, att jag anser, att de, om jag så får uttrycka mig, småseminarier, som af Kongl. Maj:t föreslagits, äro jemförelsevis mindre viktiga samt att de därför icke nu behöfde uppföras på ordinarie stat. Såsom herrarne behagade finna af den kongl. propositionen, har icke heller från de akademiska konsistoriernas sida någon framställning inkommit till Kongl. Maj:t angående de af mig nyss nämnda seminarierna. Jag har sålunda för min del ansett, att man för närvarande kunde nöja sig med anslag till de seminarier, om hvilka framställning ingått från nämnda konsistorier, samt att man tills vidare kunde spara med de fyra öfriga mindre seminarierna. Jag skulle emellertid hellre vilja gå in på Kongl. Maj:ts proposition oförändrad än på hvad statsutskottet nu föreslagit. Utskottet har nem-

ligen strukit två seminarier, nemligen de i sanskrit och egyptologi, i sanskrit vid de begge universiteten och i egyptologi vid Upsala universitet. Hvad seminarierna i sanskrit beträffar, har emellertid åtminstone det i Upsala, enligt hvad jag erfarit, haft en ganska lifaktig verksamhet hittills och förtjenar därför väl att understödjas. Men detta är deremot icke förhållandet hvad beträffar semitiska språk, ty enligt föreläsningsskatalog och årsredogörelser från Upsala universitet, som jag haft tillfälle att se, har icke hittills något seminarium för semitiska språk der förekommit. Det synes mig därför något underligt, att utskottet i sin motivering såsom skäl för afstyrkande af anslagen till seminarier för sanskrit och egyptologi anför: »att antalet studerande i de båda ämnena sanskrit och jemförande språkforskning samt egyptologi måste vara ganska obetydligt»; det är faktiskt, att seminariet i sanskrit, i Upsala åtminstone, besökes af rätt många lärjungar; deremot hafva enligt tillgängliga redogörelser hittills der icke förekommit några seminariekurser för semitiska språk. Utskottet synes mig sålunda i detta fall hafva gjort sig skyldigt till en stor oegentlighet.

Ang. anslag till universitetsseminarier.

(Forts.)

Jag tror alltså, att man kommer på en mycket klarare ståndpunkt, om man inskränker sig till att bevilja anslag till de seminarier, om hvilka framställningar blifvit af universitetskonsistorierna gjorda hos Kongl. Maj:t, och så skulle det blifva, om min reservation antoges. Visserligen har icke heller beträffande seminarier för statskunskap samt estetik och litteraturhistoria någon framställning inkommit från Upsala, utan endast från Lunds universitet; men det synes mig i alla fall riktigast, att, om man beslutar sig för att upprätta dessa seminarier i Lund, man också beviljar medel till samma seminarier i Upsala.

Jag anser sålunda, att jag står på en klar och hållbar ståndpunkt, då jag nu yrkar bifall till min vid denna punkt afgifna reservation, i hvilken två af denna kammars ledamöter af utskottet instämt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Kammaren må icke blifva orolig, därför att jag nu åter nödgas uppträda, ty jag skall äfven här såsom förut söka att fatta mig så kort som möjligt, och det synes mig icke heller behöfligt att så synnerligen länge upptaga kammarens tid i denna fråga, då skilnaden emellan utskottets och reservanternas förslag i sjelfva verket är ganska obetydlig.

Då Kongl. Maj:t gjorde denna hemställan, afsåg han dermed att för Riksdagen framlägga ett fullständigt förslag till ordnande af seminariangelägenheterna för de begge universiteten. Der seminariiverksamheten länge varit i gång, ville Kongl. Maj:t understödja den, och der den icke förut förekommit, ville Kongl. Maj:t åstadkomma en dylik verksamhet, såsom utgörande en integrerande del af universitetsundervisningen, såsom statsutskottet äfven till fullo erkänt. Nu har utskottet tagit bort två af de seminarieanslag, som Kongl. Maj:t föreslagit, och från min ståndpunkt kan jag endast beklaga detta. Reser-

Ang. anslag
till universitetets
seminarier.

(Forts.)

vanten, herr von Friesen, har också sjelf nämnt, att det ena af dessa seminarier utöfvat en mycket lifaktig verksamhet. Detta är alldeles riktigt, ty 7 å 9 studerande hafva årligeu deltagit i detta seminariets öfningar under de senaste åren. Men det är ju icke lönt att tala om denna sak såsom frågan nu ligger. Jag tycker i alla fall å andra sidan, att reservanterna nu skulle kunna låta utskottets förslag passera oanmärkt, ty det är alltid ändå något fördelaktigare för universiteten, än reservanternas.

Dessas förslag skiljer sig från utskottets beträffande beloppet endast med 250 kronor för Upsala universitet och 100 kronor för Lunds. Jag vill derfor hemställa till kammaren, att den måtte bifalla utskottets förslag oförändradt. Utskottet har verkligen ändock varit tillräckligt sparsamt beträffande detta anslag. De fyra först angifna seminarierna i språk vid Upsala universitet hafva under en lång följd af år, jag tror 17 år, haft tillsammans 3,000 kronor per år på extra stat. Detta belopp skulle nu för Upsala universitet ökas med 2,000 kronor, och detta sistnämnda belopp skulle delas på 6 nya seminarier, med den effekt att de gamla seminarierna antagligen komma att få vidkännas afdrag å det anslag, som förut tillkommit dem. Ungefär likartadt blir förhållandet vid Lunds universitet.

Jag vill nu emellertid särskildt anhålla att från statsutskottets sida få någon upplysning, huruvida det är statsutskottets mening, att Riksdagen bör bifalla Kongl. Maj:ts framställning i följande afseende: Kongl. Maj:t har nemligen begärt att af anslaget till seminariearfvoden under de två första åren skulle till de nytillkomna seminarierna få beviljas vissa belopp, för att så fort som möjligt måtte åt dem kunna anskaffas böcker och annan undervisningsmateriel, samt att under ett följande år skulle få användas hvad som under ett föregående år reserverats af anslaget för hvarje seminarium, äfvensom att Kongl. Maj:t skulle efter sig företeende omständigheter ega vidtaga någon jemkning beträffande fördelningen af anslaget. Af hvad statsutskottet yttrar på sid. 25 af betänkandet, der det heter, att »dispositionen af detta anslag synes böra ske i den ordning, som i statsrådsprotokollet föreslagits» och af hvad som yttras i utskottets kläm, der det endast talas om: »rätt för Kongl. Maj:t att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af utskottet angifna grunder bestämma dessa anslags fördelning emellan de olika seminarierna», framgår emellertid icke fullt tydligt, huruvida dessa begärda rättigheter medgifvas. Jag skulle önska en upplysning derom, på det att icke vid användande af detta anslag några förvecklingar måtte kunna uppstå.

Herr Boëthius. Då ingen reservation afgifvits till förmån för Kongl. Maj:ts proposition och således emot den af utskottet gjorda nedprutningen, kan det måhända nu synas onödigt att uppträda mot utskottets förslag. Men jag kan i alla fall icke tåga stilla vid denna fråga, som har så stort intresse för det universitet, som jag tillhör.

Jag har med glädje funnit, att statsutskottet erkänt seminarieinstitutionens stora betydelse samt att det äfven i någon mån vill komma densamma till hjälp. Men jag kan dock icke annat än beklaga, att utskottet ansett sig böra föreslå en afprutning på Kongl. Maj:ts verkliga mycket hofsamma begäran. En lycka i olyckan är visserligen, att den förnämsta afprutningen rörer posten arfvoden, ty äfven jag har den uppfattningen, att undervisningen vid seminarierna i *allmänhet* bör kunna skötas utan särskilda arfvoden derför. De ledas nemligen enligt regeln af de professorer, som examinera i filosofie licentiatexamen, med biträde af docenter, som innehafva fasta docentstipendier, och då behöfvas inga arfvoden, ty dessa personer kunna — såsom utskottet framhållit — få ersättning för sitt seminariearbete genom nedsatt föreläsningsskyldighet. Men det finnes dock ämnen med så ringa föreläsningsskrafter, att professorn måste föreläsa *alla* timmarne — ty hvilken vigt man än fäster vid seminarieinstitutionen, *måste* dock föreläsningar i de olika ämnena äfven förekomma — och har då professorn att svara för alla föreläsningarna, så kan han icke derjemte hinna med att sköta seminariet. Dessutom finnes det icke, hvad docenterna med de fasta docentstipendierna angår, en sådan docent för hvarje ämne, utan en docent för en hel ämnesgrupp, och derigenom kan det ju hända, att ett seminarium icke kan få disponera någon aflönad docent. I båda dessa fall måste man då gifva den, som sköter seminariet, ett arfvode. Detta arfvode kan emellertid icke ställas allt för lågt, ty det är en ganska ansträngande uppgift att sköta ett seminarium. Om nu nödvändigt någon afprutning skulle ske beträffande det af Kongl. Maj:t begärda anslaget, så borde den visserligen ske på dessa arfvoden, men så stor borde afprutningen likväl icke vara, som utskottet här föreslagit. Enligt statsutskottets förslag komme nemligen att till dessa arfvoden utgå endast 1,900 kr. för år till Upsala universitet, och denna summa skulle då delas på 10 seminarier, och af dessa 10 seminarier kan det mycket väl hända, att en ganska stor del komme att behöfva anslag till arfvoden.

Hvad deremot angår den andra posten, nemligen anslaget till undervisningsmateriel, är nedprutningen visserligen icke så stor som beträffande den förra posten. Kongl. Maj:t har begärt 3,850 kr. till undervisningsmateriel, men utskottet tillstyrker 3,100 kr. för Upsala universitet. Nu är att märka, att utskottet indragit två seminarier, och då skulle man kunnat tro, att nedprutningen varit en följd deraf. Men till dessa två seminarier hade Kongl. Maj:t endast begärt 300 kr., och tager man bort denna summa från förenämnda 3,850, skulle det återstå 3,550, hvartill nedprutningen i så fall bort uppgå.

Nu är den emellertid 3,100 kronor. Således drabbar afprutningen äfven anslaget till inköp af böcker och andra undervisningsmaterialier. Hvad särskildt bokinköpen beträffar, så är det ett lifsvilkor för seminarierna att det finnes ett handbibliotek, som när som helst kan få begagnas af seminariedlemmarne. Det mest beklagliga i

Ang. anslag
till universitets-
seminarier.
(Forts.)

Ang. anslag
till universitetets
seminarier.

(Forts.)

hela saken är enligt mitt förmenande, att afprutningen kommer att drabba äfven sistnämnda anslag, och jag fruktar för att den omständigheten skall verka förlamande på denna så viktiga och lifskraftiga seminarieinstitution.

Hvad slutligen beträffar indragningen af anslaget till hvad herr von Friesen kallade »småseminarierna», kan jag väl förstå, att man tycker, att när Riksdagen anslagit medel till inrättandet af en professur i ett sådant ämne som egyptologi, så kunde det vara nog. Men just för ett dylikt ämne behöfs det ett seminarium, ty de, som egna sig deråt, drifva just högre vetenskapliga studier. Ja, då kan ju professorn sköta detta seminarium, kan man säga. Ja, det är nog sant, men det behöfves också böcker, och just i detta ämne äro sådana mycket dyra. Och då för detta ändamål begäres ett så ringa anslag som 150 kronor, synes det mig, att Riksdagen kunnat bevilja detsamma.

Hvad åter angår den föreslagna indragningen af seminariet i sanskrit och jemförande indoeuropeisk språkforskning, så förefaller den mig så besynnerlig, att jag knappt kan tro annat, än att utskottet här vid lag gjort sig skyldigt till ett förbiseende. Något seminarium i egyptologi existerar icke, och vid sådant förhållande kunde man tänka sig, att utskottet ansett onödigt att anslå medel till ett seminarium, som icke finnes till. Men detta seminarium i sanskrit existerar och har redan utvecklat en stor lifaktighet, och hvad sjelfva ämnet beträffar, är det af en ofantligt stor vikt, ty på den jemförande indoeuropeiska språkforskningen grunda sig de djupare vetenskapliga studierna i alla de språk, hvori våra universitet meddela undervisning, med undantag af den semitiska gruppen. Utskottet har dock afstyrkt det begärda anslaget till seminariet i sanskrit, oaktadt ämnet är så viktigt, och oaktadt seminariet redan existerar. Är det således meningen att strypa denna lifaktiga institution? Jag tror dock icke, att Riksdagen vid närmare eftersinnande skall vilja vara med om en sådan åtgärd, utan är öfvertygad att, om frågan återkommer, medel till detta seminarium nog skola af Riksdagen beviljas. Och jag har ansett såsom min pligt att fästa uppmärksamheten på att denna fråga *måste* återkomma.

Då nu emellertid Första Kammaren redan bifallit utskottets hemställan i denna punkt, torde det icke tjena till någonting att här göra yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och jag skall icke heller tillåta mig att framställa något sådant. Jag har endast ansett mig skyldig att till kammarens protokoll påpeka de omständigheter, jag nu berört.

Herr Waldenström: Jag har icke begärt ordet för att göra något yrkande med afseende på den rent af ekonomiska sidan af den här föredragna saken. Den skiljaktighet, som existerar mellan utskottets hemställan och herr von Friesens reservation, är enligt mitt förmenande så ringa, att man knappast torde böra spilla några ord på

densamma. Jag undrar till och med, om icke den af herr von Friesen föreslagna afprutningen kan göra större skada än nytta.

Men jag begärde ordet med anledning af det stycke på sid. 24 i utskottets utlåtande, deri utskottet omnämner den skrifvelse, som Riksdagen den 7 juli 1887 affät till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka och utreda, huruvida icke, med särskild hänsyn till önskvärdheten af studiernas begränsning inom nödigt mått, åtskilliga ändringar och tillägg i gällande bestämmelser med afseende på undervisnings-, examens- och studieväsendet kunde vara behöfliga för Upsala och Lunds universitet samt för karolinska mediko-kirurgiska institutet i Stockholm.

Det torde knappast på senare tider hafva afgått en viktigare skrifvelse till Kongl. Maj:t än denna, och det hade varit godt, om den hos Kongl. Maj:t rönt mer tillmötesgående, än som verkligen kommit densamma till del. I denna skrifvelse framhöll Riksdagen bland annat, att det syntes Riksdagen, att anledningar till tvifvelsmål förefunnes, huruvida icke den tid, som af de studerande tillbragtes vid nu nämnda högskolor, vore längre, än som den akademiska utbildningen för deras blifvande verksamhet lämpligen borde kräfva. Det lider för visso intet tvifvel att så är; man behöfver därför icke säga, att »anledning till tvifvelsmål» förefinnes; ty det är alldeles säkert, att den studerande ungdomen hos oss måste ligga bort alldeles för lång tid vid universitetet. De examina, som för inträde på somliga bauor erfordras, kräfva så långvariga studier, att de studerande hinna blifva omkring 30 år, innan de lemna universitetet. Jag kan icke finna något rimligt skäl, hvarför universitetsstudierna i vårt land skola vara så mycket längre än i andra länder. Alltjemt hör man ock af de studerande, hurusom professorerna allt mer och mer skärpa sina fordringar. I synnerhet är detta förhållandet med nytillträdande professorer; ty det är ingalunda ovanligt, att dessa öka fordringarna med en fjerdedel eller hälften utöfver hvad de förut varit. Detta vållar, att, om studietiden vid universitetet icke skall blifva allt för lång, de studerande — i synnerhet de mindre bemedlade, måste anstränga sina krafter till det yttersta, så att den ene efter den andre slutligen dukar under till följd af öfveransträngning.

Om det nu förhölle sig så, att dessa skärpta fordringar hade till följd, att de studerande blefve för sina blifvande kall bättre utbildade, så vore det ju icke så mycket att säga om saken; men så vidt jag varit i tillfälle att taga reda på förhållandena, så försommas vid våra universitet allt för mycket den gyllene regel, som redan af professor E. G. Geijer uttalades, då han sade, att hjertat i all undervisning är att veta att väl skilja mellan hufvudsak och bisak. När man något närmare tränger in i förhållandena vid våra universitet, skall man finna, huru otroligt mycken tid och kraft, som spilles bort på bisaker, hvilka för de studerandes intellektuella utbildning icke hafva den ringaste betydelse, icke heller för deras praktiska verksamhet äro till

*Ang. anslag
till universitets-
seminarier.*

(Forts.)

*Ang. anslag
till universitets-
seminarier.*

(Forts.)

någon nytta, utan blott upptaga deras tid och föröka deras universitetsskulder för att sedermera så fort som möjligt glömmas.

Det vore därför godt, om Kongl. Maj:t ville med anledning af den Riksdagens skrivelse, jag nu omnämnt, taga i öfvervägande, huruvida icke, såsom i skrivelsen framhålles, studietiden vid våra universitet kunde förkortas på samma gång som kunskapen främjades. Jag har sjelf varit student vid Upsala universitet och der både begagnat föreläsningar i mina ämnen och åhört sådana, som icke berört mina egna studier, och jag har ofta förundrat mig öfver, huru otroligt opraktiska dessa föreläsningar kunnat vara. I många fall kan man verkligen säga, att det endast är en tidsspilla för de studerande att gå på föreläsningarna. Naturligtvis förekomma många utmärkta undantag — det säger sig sjelft — men i många fall är det så som jag sagt, likaväl nu som på den tid då jag var student.

Vidare vore det önskligt, om Kongl. Maj:t ville taga i betraktande, huruvida icke öfriga delar af 1887 år skrivelse kunde förtjena några praktiska åtgärder från Kongl. Maj:ts sida. Jag vill icke göra någon ytterligare erinran i detta hänseende, utan endast framhålla, huru synnerligen önskvärdt det vore, att Kongl. Maj:t låte anställa en grundlig undersökning, huru det förhåller sig med de allt mer och mer ökade fordringar, som ställas på den studerande ungdomen vid våra universitet, och huruvida icke på lagstiftningens väg eller genom någon förordning från Kongl. Maj:t en dam kunde sättas för de enskilde professorernas godtycke att, när helst dem behagar, öka sina fordringar till ett mått, som icke motsvarar, hvad man skäligen kan begära af den studerande ungdomen.

Det är blott detta jag velat uttala utan att göra något yrkande beträffande den nu föredragna punkten.

Herr von Friesen: Jag begagnar tillfället att instämman med den föregående värde talaren i det principuttalande angående univertetsstudier han gjorde. I likhet med honom tror jag nemligen, att det kan vara på tiden att man börjar besinna, huruvida detta uppdrifvande allt mer och mer i höjden af fordringarna på teoretiska kunskaper verkligen icke är mera till skada än till nytta.

Jag begärde ordet egentligen med auledning af den fråga, herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt senaste yttrande framstälde. Jag tror, att han fullkomligt riktigt uppfattat utskottets mening med de på slutet af sid. 25 i utlåtandet förekommande orden: »dispositionen af detta anslag synes lämpligen böra ske i den ordning, som i statsrådsprotokollet föreslagits», ävensom med det i klämman gjorda uttalandet: »med rätt för Kongl. Maj:t att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af utskottet angifna grunder bestämma dessa anslags fördelning emellan de olika seminarierne». Dessa båda uttalanden innehålla nemligen ett bifall till den framställning, Kongl. Maj:t gjort, och som finnes refererad på 23:dje sidan i utskottets ut-

låtande. Jag tror således, att det varit utskottets mening, att det skulle vara kanslern medgifvet att, »på framställning af humanistiska sektionen, under de två första åren ur anslaget till seminariefvoden tilldela de seminarier, som icke förut haft understöd af statsmedel, belopp ej öfverstigande det årliga anslag, som blifvit hvarje särskildt seminarium tilldeladt». Jag tror vidare att utskottets mening varit, att det skulle vara vederbörande medgifvet att ett följande år använda de besparingar, som under ett föregående år uppstått å något af berörda anslag.

*Ang. anslag
till universitets-
seminarier.
(Forts.)*

Då jag har ordet, ber jag att, på samma gång jag erkänner att skilnaden emellan reservanternas yrkande och utskottets förslag icke är så särdeles stor, få påpeka, att det dock, enligt mitt förmenande, ligger ett mått af rättvisa i reservationen, som saknas i utskottets betänkande; och jag tror, att man bör hålla på det rättvisa, äfven om det gäller en ganska ringa fråga som denna. Och ur denna synpunkt kan jag icke underlåta att fortfarande vidhålla mitt gjorda yrkande.

Herr Boëthius: Det är naturligtvis icke min mening att ingå i en vidlyftig vederläggning och diskussion angående de allmänna satsen, som herr Waldenström uttalade. Men jag kan dock icke tillåta, att fullkomligt vilseledande uppgifter lemnas angående det universitet, jag tillhör, utan att jag emotsäger dem. Herr Waldenström talade om föreläsningarna på sin tid, att de voro opraktiska, och så, förklarade han, är det nu också. — Huru vet herr Waldenström det? Har herr Waldenström varit och hört på föreläsningarna i alla ämnen vid Upsala universitet? Jag skall be att få påpeka, att på den tid, då herr Waldenström och äfven jag voro studenter, fans uti universitetsstatuterna en föreskrift om, att föreläsningarna skulle vara vetenskapliga. Detta hade till följd, att professorerna ansågo sig skyldiga att gå in i vetenskapliga detaljer, hvilka kanske gjorde deras föreläsningar understundom opraktiska. Nu är det borttaget, och nu är det en allmän sträfvän, åtminstone bland lärarne vid Upsala universitet, att ställa sina föreläsningar så, att de blifva öfversiktliga och föra in lärjungarne i den allmänna ställningen inom vetenskapen och sålunda just göra dem praktiska; och jag skulle kunna nämna mångfaldiga exempel på att detta göres.

Vidare beklagade sig herr Waldenström öfver att studenterna prisgifvas åt examinatorernas godtycke, emedan dessa kunna efter behag öka kurserna; och herr Waldenström ansåg önskligt, om det godtycket på något sätt kunde aflägnas. — Ja, nu är förhållandet just det, att icke ett sådant godtycke existerar, om det också existerat förut. Ty för närvarande äro vid universiteten antagna kurser, hvilka blifvit af kanslersemetet granskade och stadfästade; och dessa kurser få icke godtyckligt af professorerna ändras. Således eger här eu kontrast rum, och således är det fullkomligt falskt, när herr Waldenström säger, att i detta hänseende råder godtycke. Det är blott detta jag velat upplysa om.

*Ang. anslag
till universitets-
seminarier.
(Forts.)*

Herr Jonsson i Hof: Jag anser mig böra något besvara de anmärkningar, som framstälts mot utskottets förslag, på det att de icke måtte blifva alldeles ovederlagda. Jag vill mot herr Boëthius göra den erinran, att så vidt jag förstår, har det akademiska konsistoriet i Upsala icke begärt något anslag till det seminarium, som af utskottet strukits. Kongl. Maj:t har visserligen tagit upp detta. Men när konsistoriet icke själf ansett det nödigt att begära anslaget, tycker jag icke, att herr Boëthius skulle hafva anledning att klandra utskottet, för att det följt just hans egen anvisning i det fallet.

Det kan ju sägas, att utskottet handlat godtyckligt, när det strukit anslaget till seminariet i sanskrit och jemförande indoeuropeisk språkforskning och i stället beviljat anslag till seminariet i semitiska språk. Men anledningen, hvarför utskottet gjort det, är den, att teologerna vid universitetet behöfva utbilda sig i hebreiska språket, eftersom någon undervisning icke längre eger rum i elementarskolorna i det ämnet, och detta har man ansett vara ett talande skäl för att detta seminarium skulle finnas.

I afseende på slaviska språk var det en annan anledning, som gjorde att utskottet tog upp det. Det är ett språk, som talas af en mycket stor och mächtig nation; och när vi hafva en professur i ämnet, är det väl riktigt, att man härvidlag möjliggör studiernas mera fruktbarande bedrifvande genom att bevilja anslag till detta seminarium. — När nu beloppets slutliga skilnad icke är mer än 350 kronor emellan utskottets och reservanternas förslag, synes det mig icke vara mycket att hålla på. Och för resten har utskottet för sitt förslag, både ur rättvisans och ur praktisk synpunkt, anfört lika goda skäl som reservanterna för sin mening. Jag hemställer därför, om icke kammaren utan vidare skulle vilja bifalla utskottets förslag.

Herr Waldenström: Herr talman, mine herrar! Det kan vara af betydelse, att den fråga kommit på tal, som jag tog mig dristigheten att vidröra i mitt förra anförande, och det är icke utan ett visst intresse för mig, att herr Boëthius gifvit mig anledning att begära ordet en gång till.

Herr Boëthius sade, att jag lemnat fullkomligt vilseledande upplysningar. Jag skall be att få underrätta herr Boëthius derom, att jag vet, att de uppgifter, jag lemnat, äro fullkomligt sanna. Det händer ofta, att lärare vid ett allmänt läroverk icke alls veta, huru ungdomen har det der; och på samma sätt händer det ofta, att professorer vid universitetet icke veta, huru det verkligen förhåller sig med saker och ting, öfver hvilka de sofva, medan andra äro vakna.

Herr Boëthius sade, att det var stor skilnad mellan föreläsningarna på den tiden, då han och jag studerade vid universitetet, och nu; och han frågade, om jag hört föreläsningar sedan den tiden. Jag kan meddela, att jag begagnat tillfället ibland, när jag varit i Upsala, sedan jag själf lemnade universitet, att höra universitetsföreläsningar.

I synnerhet under ett år, då jag hade tjänstledighet från min lektorsbefattning för att i Upsala idka studier för egen del, hade jag rika tillfällen dertill, och jag förvånade mig högeligen deröfver, att många föreläsningar voro till den grad opraktiska, som de voro. Jag kunde därför icke heller finna det underligt, att de voro så fåtaligt besökta, som de voro. Jag vill dermed alldeles icke säga, att icke mycket berömvärda undantag förekomma. Det, som professor Boëthius sade, har sin fullkomliga tillämpning på somliga professorer, medan det, som jag sade, har fullkomligt lika tillämpning på andra professorer. Hans och mitt yttrande i det fallet behöfva därför icke alls stå i strid med hvarandra.

*Ang. anslag
till universitets-
seminarier.
(Forts.)*

Han sade, att på den tiden fans i universitetsstatuterna ett stadgande, att föreläsningarna skulle vara vetenskapliga, och följaktligen blefvo de opraktiska. Jag kan upplysa herr Boëthius derom, att de föreläsningar, som jag betecknat såsom opraktiska, voro allt annat än vetenskapliga. Det är just det bedröfliga med en del universitetsföreläsningar, att de alls icke äro vetenskapliga. Jag kan säga, att de mest vetenskapliga föreläsningar, som jag under min studenttid hörde i Upsala, voro just de mest praktiska, och att de opraktiska föreläsningarne voro lika litet vetenskapliga som praktiska. Det hör alldeles icke vetenskapen till att göra saker krångliga och obegripliga, utan tvärtom att göra dem tydliga och klara, så att studenterna kunna fatta dem och få intresse för dem.

Han sade vidare, att det icke är så, som jag nämnde, att studenterna äro prisgifna åt examinatorernas godtycke i afseende på examensfordringarna. Jag skall rekommendera åt herr Boëthius att taga reda på, huru det inom de särskilda fakulteterna förhåller sig med den saken. Ty ända in på sista tiden hafva af vissa professorer fordringarna väsentligen ökats.

Hvad hafva nu dessa onaturliga fordringar haft till följd? Jo, icke hafva de haft till följd, att grundligheten af den studerande ungdomens bildning tilltagit; men tvärtom hafva de alstrat af sig en hel del fusk, som varit både i vetenskapligt och moraliskt afseende för samma ungdom ganska bedröfligt. Herr Boëthius har säkerligen lika väl som jag reda på att i Upsala — för att nu tala om det universitet, som han känner, och som jag något känner — att uti Upsala förekomma så kallade katekeser för åtskilliga professorer, katekeser hopsatta af kardinalfrågor, som dessa professorer bruka göra, hvilka katekeser af docenter eller kollegiigifvare sammanfattats för att pluggas in i studenterna. Jag kan ock nämna, att ännu i dag förekommer en katekes, som jag särskildt har reda på, innehållande först ett antal frågor, som professorn alltid kommer med, och sedan i andra delen en anmärkning af ungefär följande lydelse: »skulle mot förmodan professorn gå vidare, så kommer han med följande frågor» o. s. v. Om herr Boëthius vill kalla detta för vilseledande uppgifter, så händer det, att jag en dag kan för honom förete den åsyftade katekesen.

Ang. anslag
till universitets-
seminarier.
(Forts.)

Det är alldeles icke riktigt, att kurserna äro så till omfånget bestämde, som herr Boëthius menar. I *filosofiska* fakulteten hafva — det erkännes villigt — med anledning af 1887 års riksdagsskrifvelse vissa åtgärder vidtagits af Kongl. Maj:t för att omordna kandidat- och licentiatexamen, hvarjemte äfven ändringar vidtagits beträffande den teologisk-filosofiska examen. Men detta är också alltsammans. I alla fall qvarstår det dock som ett faktum, att trots det att våra studenter anstränga sig af alla krafter för att komma igenom universitetet på en rimlig tid, är studietiden vid universitetet hos oss mycket längre än i andra länder, äfven längre än i Tyskland, der grundligheten säkerligen icke är mindre värderad än i vårt land.

För öfrigt skall jag, som sagdt, icke göra något yrkande, men jag har velat säga detta gent emot herr Boëthius.

Herr von Friesen: Herr talman! Det är sant, som min ärade granne här nämnde, att såsom skäl för seminariet i semitiska språk anfördes i utskottet af en framstående person, att genom detta seminarium tillfälle till den första undervisningen i hebreiska skulle lemnas åt prestkandidater. Men han bemöttes der, och jag tror, att det framlades bevis för huru orimligt det är att tro, att detta seminarium verkligen afser ett sådant mål. Detta seminarium afser icke alls den första förberedande undervisningen, utan det afser just den högsta undervisningen i semitiska språk. Man skulle kunna anse, att de, som deltaga i dess seminariekurser, äro ganska lärda i sitt ämne, innan de börja deltaga i desamma. Det är således icke alls det mål, som man *tror sig* vinna med detta seminarium i semitiska språk, som verkligen vinnes.

I utskottet ansåg jag, att det vore orättvist, om anslag beviljades till ett seminarium i semitiska språk, men icke till seminariet i sanskrit; och jag vidhåller det fortfarande. Ty åtminstone i Upsala har seminariet i sanskrit visat sig lifskraftigt och haft många lärjungar samt har uppfyllt alla de vilkor, som utskottet säger att ett seminarium bör uppfylla för att få ett anslag. Men något seminarium i semitiska språk har åtminstone i Upsala icke funnits, så vidt tillgängliga handlingar gifva vid handen; långt ifrån att det haft ett stort lärjungeantal, har det, som sagdt, icke funnits alls. Jag hemställer då, om det är rättvist att gifva anslag till seminarium i semitiska språk och stryka anslaget till seminariet i sanskrit.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talman till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang. anslag
till en laborator
i bakteriologi
vid karolinska
medikokirurgi-
ska institutet.

Punkten 7.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att för anställande vid karolinska mediko-kirurgiska institutets patologisk-anatomiska institution af en på

högst 4 år i sänder förordnad laborator i bakteriologi måtte beviljas ett årligt anslag af 3,000 kronor.

Utskottet hemställde:

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen för anställande vid karolinska mediko-kirurgiska institutets patologisk-anatomiska institution af en på högst 4 år i sänder förordnad laborator i bakteriologi beviljade ett årligt anslag af 2,000 kronor.

Ang. anslag till en laborator i bakteriologi vid karolinska medikokirurgiska institutet.

(Forts.)

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmäls af herrar *Persson* i Mörarp, *Andersson* i Nöbbelöf och *von Friesen*.

I fråga härom anförde nu:

Herr von Friesen: Herr talman! Äfven i denna punkt har jag, jemte två andra af utskottets ledamöter, reserverat mig. Anledningen till denna reservatien är väsentligen lika med anledningen till reservatien uti femte punkten rörande anslag för anställande af en laborator i fysiologi vid Lunds universitet.

Vid 1892 års riksdag gjorde Kongl. Maj:t en framställning om ny- och tillbyggnad vid karolinska mediko-kirurgiska institutet i Stockholm. Bakom denna framställning låg ett uttalande från lärarekollegiet vid samma institut. Uti detta utlåtande framhölls bakteriologiens stora betydelse och vigten deraf, att karolinska institutet, som det heter, »sättes i tillfälle att meddela nödig undervisning i ämnet. En sådan undervisning kunde för närvarande ej vid institutet lemnas. Den bakteriologiska forskningen och undervisningen vore af den art, att de kräfde alldeles särskildt för ändamålet inrättade lägenheter med nödig utrustning af instrument och apparater. »Vid institutets patologiskt-anatomiska anstalt inrättades väl för ett par år sedan», säger kollegiet, »ett litet bakteriologiskt laboratorium i två för andra ändamål afsedda rum, men dessa lemnade ej plats för mera än två, högst tre personer jemte läraren, och detta endast med afbrott, då ett af rummen ofta måste tagas i anspråk för andra kraf». Det är således utaf denna framställning tydligt, att de två gamla laboratorerna lemnade rum för två eller tre lärjungar jemte läraren. Kunde då Riksdagen tro annat, än att det redan fans en lärare i bakteriologi? Nu kommer man och säger: byggnaden är färdig, och nu vilja vi också ha en lärare i byggnaden. Jag hemställer, huruvida detta är att gå fullt riktigt till väga gent emot Riksdagen? Jag kan icke erkänna, att det på grund af den omständigheten, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll, och hvilken hela framställningen från institutet äfven går ut på att ådagalägga, eller att en ny vetenskapsgren tränger sig fram, också är själfklart, att en ny lärare i ämnet erfordras. Hvarför sade man icke, då fram-

Ang. anslag till en laborator i bakteriologi vid karolinska medikokirurgiska institutet. ställningen gjordes om anslag till ny- och tillbyggnad vid institutet, att det äfven erfordrades en ny lärare? Man gick till väga på ett mycket öppnare sätt t. ex. då det gälde den botaniska institutionen i Upsala. Der nämndes uttryckligen, att en ny vaktmästare måste anställas, för den händelse byggnaden blefve uppförd. Anslag för anställande af en sådan har också nyss af kammaren beviljats. — Här åter nämndes icke ett ord om att någon ny lärare skulle blifva erforderlig.

(Forts.)

Herr talman! På denna grund har jag att här liksom vid femte punkten få yrka afslag å såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wallis: Herr talman! Jag skall be att få nämna några ord om hvad en sådan ny lärare vid institutet komme att hafva till föremål för sin undervisning.

Det gäller här i själfva verket en alldeles ny vetenskap, som under de senaste 20 åren nått en utveckling, om hvilken vi innan dess knappast egde någon aning, och det är en vetenskap, sådan att man kan säga, att någon för medicinen viktigare för närvarande icke existerar. Det är vidare en vetenskap, som har det mest mångsidiga intresse af alla de medicinska disciplinerna, ty den spelar in på så godt som alla förhållanden inom medicinen. Inom fysiologien, inom kirurgien, inom kemien och inom medicinen, för att ej nämna patologien, öfverallt kommer bakteriologien att spela en afgörande roll. Det är alldeles uppenbart, att ett läroverk, hvilket fortfarande vill stå au niveau med tidens fordringar i afseende å den medicinska utvecklingen, måste först och främst söka att skaffa sig ett bakteriologiskt laboratorium, sådant att bakteriologisk undervisning och bakteriologisk forskning derstädes kan bedrivas; men det synes mig också fullkomligt själfklart, att ett sådant laboratorium med nödvändighet fordrar en kompetent lärare. Det kan då sägas, att eu dylik lärare skulle redan i förväg nödvändigtvis finnas, eftersom institutet eger en docent i bakteriologi. Vi hafva i det hänseendet vid den patologiska institutionen, hvilken ansetts vid institutet vara den institution, som i första rummet borde påtaga sig ansvaret att uti den svenska medicinen införa denna nya vetenskapsgren, sökt att så godt vi kunnat skaffa lärare i denna branche af vetenskapen, och vi hafva också lyckats deri. Vi hafva under de senaste åren haft en docent i bakteriologi, och det är han, som i viss mån fungerat som lärare i ämnet vid det lilla laboratorium, som vi lyckats anordna i institutets förutvarande lokal. Men det är absolut omöjligt att begära, att denne docent skulle för närvarande kunna åtaga sig en sådan undervisningsskyldighet, som bör blifva den naturliga följdén deraf, att vi nu hafva ett tidsenligt inrättadt laboratorium. Ty antingen skall ett sådant laboratorium icke komma att medföra det gagn, som med detsamma är afsedt, eller också måste man hafva en undervisare, en lärare, som åtager sig en ofantligt mycket större undervisningsskyldighet än den, som en docent,

äfvén om han innehar docentstipendium, kan åtaga sig eller för närvarande har sig ålagd. Dessa docentstipendier utgå med 1000 kronor om året, och den undervisningsskyldighet, som eu docent åtager sig för att komma i åtnjutande af ett dylikt stipendium, utgöres af tvenne undervisningskurser om året, en för hvarje termin under den tid, för hvilken stipendiet är honom tilldeladt. Men vi äro tvungna att begära mycket mera, ty till detta bakteriologiska laboratorium kommer att från alla andra grenar af medicinen, från medicinska kliniken, från kirurgiska kliniken o. s. v., hänskjutas afgörandet af för dem praktiskt viktiga frågor, hvilka icke kunna på ett tillfredsställande sätt besvaras af andra än för dessa frågors afgörande fullt kompetenta personer, och detta kräfver en tid, som man icke kan beräkna, att en docent med ett stipendium å 1000 kronor om året skall kunna ställa till institutionens disposition. Vi hafva därför varit absolut nödtvungna att, om vi önska, att detta laboratorium skall fylla sitt ändamål, begära aföning för en särskild lärare, en laborator vid laboratoriet. Det är icke nog med att karolinska institutets olika institutioner komma att för afgörande af alla bakteriologiska frågor vädja till denne lärare, utan vi kunna vara fullkomligt öfvertygade derom, att från hela landet, från en massa olika sjukhus bakteriologiska frågor komma att till hans afgörande hänskjutas. Jag behöfver endast påminna herrarne om att under den senaste tiden, då koleran hotade att här i landet inkomma, fann medicinalstyrelsen sig nödsakad att med stora kostnader anordna ett bakteriologiskt undersökningslaboratorium för att så fort som möjligt kunna få reda på eventuellt inom landet infördt kolerasmittämne, hvilket endast genom bakteriologiska undersökningar kan med full säkerhet konstateras. Det är alldeles gifvet, att hädanefter kommer ett sådant laboratorium som detta att kunna åtaga sig dylika uppdrag, men endast under den förutsättningen, att vi ständigt hafva till vårt förfogande en tjänsteman, som är vid laboratoriet bunden icke för tillfället, såsom fallet är med eu docent, hvilken endast har att gifva några kurser der om året, utan som är ständigt fäst vid laboratoriet. Derför har denna lärareplats för närvarande en sådan betydelse för institutet, att jag hoppas, att något afslag å det ringa anslag, som det här gäller, icke må komma i fråga.

Jag är utskottet särdeles tacksam för att utskottet anser det vara ådagalagdt, att en sådan lärarebefattning uti bakteriologi vid karolinska mediko-kirurgiska institutet är nödvändig. Jag skulle dock vilja göra en anmärkning, nemligen deremot, att utskottet velat minska lönen från 3,000 kronor till 2,000 kronor. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har redan framhållit det olämpliga uti att på detta sätt genom nedprutning bestämma lönen för en person, som i sjelfva verket har lika mycket arbete och måste fylla samma kompetensfordringar för att erhålla platsen som en extra ordinarie professor, och i denna hans anmärkning instämmer jag till fullo. I sjelfva verket har nu utskottet trots sig kunna kringgå denna svårighet derige-

Ang. anslag till en laborator i bakteriologi vid karolinska medikokirurgiska institutet.

(Forts.)

Ang. anslag till en laborator i bakteriologi vid karolinska medicokirurgiska institutet. nom, att det förestått sig, att jemte dessa 2,000 kronor en sådan lärare äfven bör kunna inneha ett docentstipendium, hvarigenom hans aflöning skulle uppbringas till 3,000 kronor. Jag förmodar, att detta i sjelfva verket skall kunna vara möjligt under de närmaste ett eller två åren, ty den nuvarande docenten i bakteriologi, som fortfarande

(Forts.)

innehar ett sådant docentstipendium, skulle naturligtvis komma att på tillfälligt förordnande mottaga laboratorsplatsen, och således skulle hans aflöning i sjelfva verket uppgå till 3,000 kronor. Men jag vill påpeka, att ett sådant docentstipendium icke får innehafvas mer än 6 år, och inom ett eller två år är den tid tilländalupen, under hvilken nämnde docent kan erhålla stipendiet. Han skulle således efter den tiden kunna påräkna endast 2,000 kronor i aflöning. Att institutet för en så ringa summa skulle kunna påräkna att få laboratorsplatsen besatt, då man nödgas fordra så mycket arbete af dess innehafvare och ställer kompetensvilkoren så högt, vågar jag betvifla. Under nuvarande förhållanden är emellertid intet annat att göra än att anhålla, att kammaren måtte vara med om utskottets hemställan, och jag ber därför att få yrka bifall till densamma.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag är efter de föregående voteringarna öfvertygad om, att kammaren kommer att bifalla utskottets hemställan, och det är icke för att åstadkomma någon ändring deri, som jag begärt ordet. I synnerhet nu, sedan vi skrämts med koleran, är det väl tydligt, att vi komma att bifalla denna punkt. Det var dock ett par saker i den föregående talarens anförande, som jag skall be att här få upptaga.

Den nämnde talaren antog, att denne laborator utom 2,000 kronor i aflöning äfven skulle kunna innehafva ett docentstipendium. Detta synes mig vara oförklarligt, ty docentstipendierna äro väl ämnade åt docenter och icke åt laboratorer.

Vidare nämnde han, att denna plats skulle vara ämnad att tillgodose hela landet. Således är det temligen tydligt, att en dylik laborator i bakteriologi icke skall behövas vare sig i Upsala eller i Lund.

Slutligen framhöll samme talare, att denne laborator i bakteriologi skulle kunna tillhandagå medicinalstyrelsen med undersökningar angående bakterier, särskildt kolerabakterien, och jag förmodar äfven andra. Det är väl då att vänta, att han icke får särskild ersättning för dessa undersökningar, utan att han på grund af den aflöning, han uppbär, äfven får sig ålagdt att verkställa dessa undersökningar, ty eljest vore det icke mycket bevändt med det här gjorda påståendet, att han komme att fullgöra äfven dylika uppdrag.

Herr Wallis: Jag ber att i afseende å hvad herr von Friesen först nämnde få säga, att jag visst icke antager, att den nuvarande docenten i bakteriologi, som för närvarande innehar docentstipendium, skall kunna få den ifrågavarande laboratorsplatsen annat än på till-

fälligt förordnande, och det är just hvad jag sagt. Att han skulle blifva laborator och på samma gång behålla sitt docentstipendium, anser jag vara omöjligt.

Hvad återigen beträffar frågan om särskild betalning till laboratorn vid den nu snart färdiga bakteriologiska institutionen för sådana undersökningar, som af olika institutioner eller från annat håll påkallades, tager jag för alldeles gifvet, att, såsom fallet varit under alla tider vid de pedagogiska institutionerna här i landet, hvilka haft att utan ersättning tillhandagå sjukhus och läkare med att ställa diagnoser på tumörer o. d., samma förhållande kommer att för framtiden blifva rådande äfven i fråga om detta bakteriologiska laboratorium.

Huruvida mycket långvariga undersökningsserier, sådana som medicinalstyrelsen i framtiden kan komma att fordra, icke kunna utföras utan särskildt arfvode, lemnar jag derhän; det får framtiden utvisa. Men att vid de fall jag alluderade på, då bakteriologiska frågor skola afgöras af den bakteriologiska laboratorn, icke någon särskild betalning skall komma i fråga, det tager jag för alldeles gifvet, då det är å ett statens laboratorium och med statens medel, undersökningarna ske. Det har icke hittills varit fallet vid den patologisk-anatomiska institutionen; och det torde ej heller ske i framtiden.

Slutligen yttrade herr von Friesen, att i framtiden icke något bakteriologiskt laboratorium torde bli behöfligt annorstädes än i Stockholm, ty han menade, att det i Stockholm befintliga skulle räcka till för hela Sverige. Ja, i afseende på de nyssnämnda undersökningarna kan detta utan tvifvel blifva fallet, men naturligtvis icke med afseende på undervisningen i bakteriologi. Det är alls icke gifvet, att den skall för alla tider koncentreras till Stockholm. Det blir en fråga, som framtiden får afgöra.

Härmed var öfverläggningen slutad; och efter det propositioner af herr talmannen gifvits å hvardera af de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 8—36.

Biföllos.

Vid föredragning af *punkten 37*, angående auslag till tillfällig löneförbättring åt lärarne vid allmänna läroverken och pedagogierna, begärdes ordet af

Herr Darin, som yttrade: Allt sedan 1882 har denna rubrik återfunnits under åttonde hufvudtiteln till erinran derom, att frågan om läroverkens organisation är en öppen fråga. När Riksdagen då fattade sitt beslut i syfte att dermed främja lösningen af denna fråga, hyste jag mina starka tvifvelsmål om detta medels lämplighet för det

Ang. anslag till en laborator i bakteriologi vid karolinska medikokirurgiska institutet.

(Forts.)

afsedda ändamålet. Den omedelbara verkan derutaf var ett djupt missmod i de närmast intresserades kretsar och i följd derutaf en ganska förklarlig obenägenhet att genom meningsutbyte vidare medverka till utredningen af en fråga, med hvars lösning var förbunden en så ömtålig omständighet som en lönefråga. Då jag nu blickar tillbaka på de åtgärder, som från regeringens sida, särskildt sedan 1888, vidtagits för att främja frågans lösning, så är jag ännu mer öfvertygad om att det medel, som Riksdagen använde för detta ändamål, icke var lyckligt.

Jag vill icke upptaga tiden med att erinra om det märkliga anförandet till statsrådsprotokollet den 7 februari 1890, icke heller om det diktamen af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, som afgafs till den komité, hvilken inkallades under år 1890 för att utreda läroverksfrågan, icke heller om hvad regeringen för öfrigt gjort eller låtit under de flydda åren i detta hänseende. — De, som med intresse följt denna frågas utveckling, känna detta tillräckligt. — Jag vill endast med några ord från min ståndpunkt karakterisera det förslag, som nyss fullbordats och som hvilar på grundvalen af det nyss berörda diktamen af 1890.

Jag dristar mig då att säga, att ett förslag till läroverkens organisation, hvars genomförande skulle i de högre klasserna framkalla en språkförbistring, till hvilken motstycke så vidt jag vet icke finnes i något lands undervisningsplan, och derjemte medföra öfverdrifna fordringar i hvarje särskildt språk; ett förslag, som skulle i de högre klasserna åstadkomma ett mångläseri och ett mångskrifveri, som skulle ställa alldeles oerhörda fordringar på lärjungarnes krafter, fordringar, som visserligen icke skulle mildras genom de bestämmelser, som i afgangsexamen åt en censors godtycke öfverlemnade att anordna denna examen; vidare, ett förslag, som i ingen mån, i hvarje fall icke tillnärmelsevis i någon tillfredsställande mån, tillgodoser den viktiga lägre realbildningen — väl må betecknas såsom den gamla duken, på hvilken man blott fäst åtskilliga nya klutar, som visserligen hafva gjort den mycket brokigare, men alldeles icke lämpligare att tjena till mönster för läroverkens ombildning.

Då detta nu är min uppfattning af det hvilande förslaget till läroverkens organisation, vågar jag icke hoppas, att detta förslag skall hos dem, som skulle hafva att tillämpa det, i fall det till efterrättelse fastställes, vinna den tillit, hvarförutan deras verksamhet blir föga fruktbringande. Jag tror icke heller, att detta förslag skulle bereda läroverken den ro, af hvilken de hafva så stort behof. På grund af hvad jag nu har anført vågar jag säga, att den tid, som förflutit sedan år 1882 eller, närmare bestämdt, sedan år 1888, icke varit väl använd för lösningen af den högviktiga frågan om läroverksorganisationen.

Herr talman! Hvad jag nu haft äran anføra kan tydligtvis icke föranleda till något yrkande med afseende på den föredragna punkten.

Vidare anfördes ej. Punkten bifölls.

Punkterna 38 och 39.

Biföllos.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af föreliggande utlåtande till kl. 7 e. m., till hvilken tid kammarens ledamöter medelst utfärdadt anslag kallats att åter sammanträda.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *O. G. Erikson* i Öfra Odensvi under 2 dagar f. o. m. den 23 d:s;
och » *A. Hansson* i Solberga » 3 » » » 22 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,33 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.
